

ZPRAVODAJ ŠRÁMKOVY SOBOTKY

SRPEN 1972

ROČNÍK IX — 8

Každému dni trochu krásy

Projev národní umělkyně Jarmily Glazarové na zahájení XVI. Šrámkovy Sobotky

Drazí přátelé,

dvě minulé Šrámkovy Sobotky, které jsem nemohla zahájit, mně chybí v řadě, jako bych byla z krásné šňůry ztratila dva plnokrevné a teplé české granáty. Byla jsem ochuzena o něco milého, co mi scházelo v koloběhu roku a po čem se mi stýskalo. Zatím jsem překročila svou sedmdesátku, zatím jsem si postonala. Obojí bylo důvodem k mnoha zamyšlením, ke vzpomínání, k mnoha toužebným a pravděpodobně nesplnitelným přáním.

A když tu teď stojím před vámi, většinou učitelé a posluchači pedagogických fakult, velice si přeji pohovořit si od srdce k srdci. Ne snad jako profesor, specialista na výchovu dětí, vkusu a zálib, ne jako estetik ve chvíli, kdy se estetická výchova stává součástí výuky a osnov. Chci jako spisovatel, uvyklý myslet v obrazech, uvést několik myšlenek i starých příběhů, které snad neztratily ani dnes svou zajímavost a platnost.

Myslívám na svou první učitelku, slečnu Hofmanovou na Malé Skále. U ní totiž, právě v těch jejích neúnavných ručičkách, a v jejím skromném, milovaném kutloušku v podkroví domku na Labi, tkví začátek a kořen mé estetické výchovy a základních citových reakcí. To bylo to nezapomenutelné bloudění v maloskalských loukách, tak mimozemsky pestrých a plných obrovských kopretin a zvonků, s polštáři mateřidoušky a šalvěje. Malá a kulatá slečna a velká štíhlá naše maminka. A jedna maličká kulatá a druhá větší hubená holčička.

Naše drahá slečna věděla o všem příběh, o všem pohádku. Rozžívala nám stromy a rázem z nich byly bytosti plné moudrosti a krásy. Všechno žilo kolem nás, radovalo se ze života, keře, ptáci, hmyz i žáby, vše mělo své radosti i starosti a ničemu nebylo možno ublížit. Po letech teprve se vzpomínání upřesnilo: slečnino štěbetání a mamčiná tichá vážnost. Slečniny pestré kytice máků, chrp a kopretin, a mamčininy vážné kytice plavofialových metlic a slziček panny Marie. To byl ten dvojzpěv radostného optimismu a plaché soustředěnosti.

A slečnina komůrka, kam se šplhalo téměř po žebříku. Bylo vidět střešní trámy a všechno bylo tmavé a hrozivé. A pak se otevřely dveře do světa kouzel. Ta milovaná lenoška, hluboký starý ušák, kam dítě zapadlo měkce a nějak úplně jako do jiného světa. Vedle ušáku stál paličkovací váleček — to tajemné tlusté zvířátko, plné ostnů a paliček, z něhož se odvíjela pohádkově krásná krajka, dlouhá předlouhá, která pak skončila na našich šatech a zástěrkách, na šatičkách loutek, na záclonách a ubrusích, všude, kde to bylo možné a pěkné.

Nad ušákem byl obraz Mony Lisý, k nevynadívání ten tichý, sladký a nesrozumitelný úsměv, ty cudné ruce podivné, mlčenlivé paní. A byl tam obraz svaté Maří Magdalény, patronky slečniny. Trochu hrozné, že její buclaté

růžové ruce držely umrlčí lebku. Ale ten dojem rychle zažehnal kytara na mnoha barevných stuhách, a nádobíčko, které se octlo na stole, konvičky, hrněčky, misky. „Račte si posloužit, prosím, ať slouží ke zdraví!“

Co uplynulo let, co už jsem všechno prožila, když jsem za druhé světové války znovu zas seděla v tom starém ušáku, už ne tak měkkém. I bílá konvička i modrý šálek se ještě objevily na hladkém kulatém stole. A takovou jsme nad nimi hrály milou společenskou hru: všechno jsem přinášela v balíčcích a staříčká slečna to diskretně v komoře urovnala na misky. Se zářícím úsměvem potom nad stolem rozestřela své vlídné gesto hostitelky. „Račte si posloužit, prosím. Ať slouží ke zdraví!“ Ale stejně mi potom trochu zahanbeně a velice vážně pošeptala: „Jajko, já jsem jí v ohřívací bedně schovala teplé sejkory. Chce je? S povídlama nebo bez?“

A přes ty konvičky a šálečky jsem se pohledem setkala s tajemnou Monou Lisou, která mi s úsměvem naznačovala, co všechno ví o mně, o slečně, o obsahu konviček a misek kdysi a nyní. A Maří Magdalena zvedla své oči od žluté lebky a byla růžová, kyprá, rozkošná a nekající.

Musím však vzpomenout i na obraz Hagary v poušti, nad mrtvým dítětem, pod hrozným a zlověstným měsícem. To bylo tabu místečko v tom přelaskavém pokoji. Odtud šla zima a strach. Tyto obrazy byly však na počátku všeho, co jsem kdy ve světě poznala z výtvarného umění. Tak jako slečniny krajky a krabice z obrázků a stužek byly na počátku všech krásných věcí. A vlahý poklid a útulná vlídnost atmosféry na počátku všech interiérů a domovů, které jsem v životě navštívila.

Poznali jste už, že sleduji estetickou výchovu od prvopočátečního působení na citové ustrojení člověka. Patří sem ovšem hudba. Můj bože, dnes to lze stěží uvěřit, ale před sedmdesáti, před šedesáti lety, jak vlastně mohla přijít hudba k dítěti na Malé Skále? Přišla s flašinetem. Žádná jiná možnost tam tehdy nebyla.

Každý pátek přicházel kolovrátkář s jednou dřevěnou nohou. Spustil svého Verdiho, ale to už přiletěl náš bernardýn Princ, usedl vedle kolovrátku, zvedl hlavu a vyl usedavě, vyl vydatně nad pomyšlení, a úplně přehlušil kvíkot flašinetku. Kolovrátkáře obdarovali co nejrychleji a on také spěšně a rád odkulhal z blízkosti mohutného Prince. Potom však přišel ten slavný den, kdy tatínek koupil gramofon. Veliká, uvnitř jasně červená trouba linula Kmochovy pochody, a linula skladbu, která se jmenovala Die Post im Walde. A tato skladba mne dojmala stejně usedavě, jako našeho Prince flašinet. Prvně jsem slyšela křídlovku. Hlas křídlovky obléval srdce sladce a mučivě, k nenasycení.

Měla jsem to velké štěstí v životě, že jsem sama dlouhá léta hrála na klavír, a že jsem mohla poznat a slyšet

světová hudební tělesa a slavné dirigenty. Že hudba se stala jednou z těch krásnějších, šťastnějších stránek života. Ale když jsem asi před třemi léty viděla zfilmovanou Hrubínovu Romanci pro křídlovku, stačilo to velké křídlovkové lkání, staré a otřelé Herkulovy lázně, aby se mi sevřelo srdce bolestí a sladkostí. Aby v té chvíli v absolutním surrealismu proletěl příběhem filmu gramofon se stříbrnou a rudou troubou, vůně maminčiny snědé pleťi, obláček tatínkova doutníku.

Křídlovka zůstala prvním písmenem abecedy, která mne nakonec naučila číst a chápat slavnou a velkou hudbu — od Smetany až po Stravinského a Gershwinu.

Zmínala jsem se o bytech a interiérech. I ony jsou školou estetické výchovy. A nejen to, jsou obrazem člověkovy duše. Mohou být útočištěm, mohou být krásnou a útěšnou vzpomínkou na dobré lidi až do konce života. Prosím vás, projděte se mnou několika byty, které pro mne tak mnoho znamenaly.

Ze všeho nejdřív se zastavíme u paní Anny Marie Tilschové. Kdykoli se mi udá jít od křižovatky na Floře podél Olšanských hřbitovů, hledám v té dlouhé frontě okna jejího bytu. A v hlučném ruchu této dopravní tepny se okolo mne najednou vytvoří ostrůvek starosvětské vůně, pocit něčeho milého, přívětivého a pohostinného. Malý domov paní Anny Marie, její literární „salon“, což říkám v uvovzkách, ale s dojetím a něhou.

Prvně jsem byla na jour fixu paní Tilschové za německé okupace. V tom ovzduší teroru a slídění byla schůzka u předsedkyně českého Penklubu vlastně riskantní. Mohla dát podnět k prohlídkám a zatýkání. Toto povědomí bylo stále ve vzduchu a stigmatizovalo tyto schůzky svou přičutí. Salón byl rodičovský, patricijský, kdysi jistě velice okázalý. Na některé ze zlatých židlí se nesmělo usednout, už by neunesly váhu člověka. Ostatně stály ty churavé židle okolo zlatého stolu ve zvláštním výklenku. Ale nad nimi visel na zdi překrásný obraz Antonína Slavíčka, taky takový zlatý les v planoucích podzimních barvách. Ten kout byl jako tajemný, zlatě hřejivý krb, šlo odtud teplo, i když byt křehl a nebylo čím zatopit.

Sedávalo se u okna, ve velkém kruhu kolem pohovky. Paní Anna Marie tam sedávala uprostřed, elegantní, vlídná a sebejistá jako královna. Cigaretu v dlouhatánské špičce, zdvižený ohrnutý nosík, upravené zlaté kadeře. Takto ji znal celý náš kulturní svět z karikatury Adolfa Hoffmeistera, maličko přehnané, ale výtečné. Hosté přistupovali s pozdravem k pohovce, a ona jen zvedala obě ruce jako křídla, tím spíš, že za náramky měla za cíp zastrčený vzdušný barevný šáteček. Ty šátečky, to byla její rekvizita. Mávala jimi s grácií i nevinnou koketerií, a muži se skláněli k oběma těm pohyblivým a graciózním rukám a líbali je okázale, žertovně, a přece s upřímnou úctou.

Autoři, i zcela mladí a začínající, předčítali z rukopisů. A paní Tilschová poslouchala pozorně a oddaně, se skromností pravého umělce. Předčítalo se s důvěrou před těma soustředěnými, dobrými očima. Málokdo tehdy uměl být takto vlídný, laskavý a nápomocný k mladým adeptům. Z krásných šálků voněl nějaký bylinkový čaj, a uprostřed oválného stolu stála mísa s malými tvrdými perníčky. I tak byly záznaky v těch krutých časech a paní Anna Marie se nad nimi usmívala pyšně, jako nad záznakem s rybami a chlebem u Galilejského jezera.

Okusovali jsme po kousíčku, naslouchali mírně ztrémovaným hlasům — a mne odvedla náhlá vzpomínka k jiné hostitelce a do jiného salónu. Myslíla jsem na paní Annu Lauermannovou a na její salón tří pokolení českých umělců. O generaci dřív a rovněž za války, chodívala se staříčkou služebnou na řepná pole za bělohorskou oborou. V úzkostech tam v hustém šeru kradly řepné bulvy, ze kterých paní Lauermannová potom vařila sirup na perníčky. A v starém salóně na Jungmannově náměstí, který znal Julia Zeyera a celou posloupnost českých literátů, si na nich pochutnávali i oba bratři Čapkové. Jaká to byla podobnost! I válka, i nedostatek, ale přece štědrá pohostinnost obou velkých dam a umělkyní. U obou touha po lidech, po útěše blízkého kruhu, po bezpečnosti věrného, spolehlivého přátelství.

Vzpomínám na útulný koutek v bytě akademické malířky, paní Berty Liebscherové. Byla to okouzující bytost, pevný a statečný člověk, vrstevnice a přítelkyně Ludvíka Kuby. Oba zemřeli ve věku třidevadesáti let. Byla první českou středoškolskou profesorkou. O jejím jmenování musel osobně rozhodnout císař pán. Úřednický aparát považoval její žádost za pobuřující novotu. V rakousko-uherské říši a v žádné zemi sousední nebyla tehdy žena profesorkou na střední škole.

Sedávaly jsme po obou stranách stolu, který se právě

vešel pod široké okno. Dívaly jsme se na pomník Palackého, na široký proud Vltavy, na západy slunce nad smíchovskou stranou. Společně jsme trnuly v těch hrozných časech protektorátu a heydrichiády. I tady kulaté ručky poletovaly nad čajovou náhražkou a něžný hlas naléhavě pobízel. Šálky byly krásné, starožitné, a pod nimi se běhalo tylová výšivka.

Nebyl to bohatý byt. Věci byly velmi staré, velmi už vetché, židle sotva držely pohromadě. Ale na těch židlích sedávali zakladatelé Českého kvarteta, Hoffmann, Josef Suk, Oskar Nedbal a Berger. A slavní bratři Liebscherové, Karel a Adolf. Po prošlapaných kobecích nervózně přešly střevíčky paní Otylie Sklenářové-Malé a paní Vrchlické. Obě sem přišly v těžké a bolestné chvíli života.

Staré pokoje však přímo nezřízeně kvetly spoustou obrazů. Květinová zátiší, velice kultivovaná a neuvěřitelně moderní. Květiny byly hlavním tématem její tvorby a láskou, která se neumenšila léty. Ach, jak tam bývalo dobře v té tiché botanické zahradě, plné barev a svěžesti, plné útěšné krásy v době gestapa, esesmanů a červených lístků popravčích.

A pak jsem našla ten vlídný starý byt v troskách po leteckém útoku na Prahu, v únoru na samém konci války. Našla jsem staříčkou umělkyni klečící na zemi, v nejzastší koutku pokoje, pod velkým vlnákem, pokrytým střepepy a omítkou. Našla jsem rozbitý svůj modrý hrníček s kvítkem svačecovým.

Nechci však zůstat vám dlužna dobrý konec. Když 5. května začalo slavné pražské povstání, byla to jedenaosmdesátiletá paní Liebscherová, kdo zvedl první dlažební kámen na předmostí Palackého mostu. Začala stavět svou barikádu, před tváří Palackého, před zříceninami domů na Moráni a v Palackého ulici. Strhla svým příkladem, svým mužným duchem, který dal sílu těm jemným malířským rukám, celému odhodlanému, drobnému, už přec tak vetchému tělu.

A prožila ještě slávu své celoživotní výstavy. Na vernisáži se zaskvěla, důstojná v černých šatech, jen s bílými vlasy a bílým fiží po boku ženy presidenta republiky.

A myslím na pražský byt Josefa Plevy, který byl asylem pro všechny, kdo si chtěli odpočinout, pookřát, a třeba jen dlouho mlčet v tom teplém tichu pod slavnými obrazy, mezi knihami a zelení. Jaké to bylo blaho, jaká čaromoc mého křesla, mého šálku, mého místa u jídelního stolu. Takto to cítili mnozí, takto se dodnes mnoha přátelům po tom všem stýská.

Vzpomínám na Vítězslava Nezvala, který tady byl vždycky jen Slávečkem. Jak se sem pokaždé vnesl, hřmotný, mohutný, ruměnný a horlivý, v soumraku Středního večera. Rozvážel dárky v prádlovém koši. Na nikoho nezapomněl. Od místa k místu vozil své milé, voňavé drobnosti a věci pro radost. I on měl své svoje křeslo, svůj j drozozlatý šálek. Ještě v posledních dnech, už zcela ve stínu smrti, přišel a schoulil se tiše a vyhasle. „Uvař mi, Josefe, kafe. Ale takové, jaké jsi vařival v Brně, pamatuješ se?“ Lékaři mu zakázali kávu. Ale tady dostal svůj šálek, poslední šálek s nápojem mladosti.

Obešel byt. Loučil se s věcmi, s obrazy, s ovzduším. Usnul tu ještě krátkým a vyčerpaným spánkem, než vyšel do posledních hodin svého života.

Bojím se, že příliš mnoho mluvím o bytech. Nebo přesněji o domovech a o ovzduší, které okolo sebe vytvořili moudří a laskaví lidé. Odpusťte mi, je to reakce na realitu, ve které žijí několik posledních let.

Obklíčilo mne sídliště dokoła kolem, a já se dívám na životy lidí a dětí v nahuštěném horizontálním i vertikálním, kde se netrefí domů, neboť všechno je stejné, stejné, stejné k nerozeznání. Nepřetržitě řady oken, nepřetržitě řady balkónů, ověšených veškerou intimitou rodinného života. Nepřetržitě řady pokojíků, kde se dá stěžít rozpažit. Dobře vím: každá ta obytná buňka byla přijata s dojetím, radostí, se spoustou velkých nadějí. Byla vysvobozením z něčeho nevyhovujícího, vysvobozením z problémů generačního soužití, ze starých domů, určených k zbourání. Při výstavbě tak obrovské nelze jinak než typizovat. Lidé potřebovali byty rychle, potřebují jich milión.

A tak tu vyrostly jako houby po dešti řady a řady staveb. Nestáčili jsme se dívat, nestáčili sledovat. Než jsme se vzpamatovali, přijížděli první stěhovací vozy, rozsvítila se první okna. I my v naší malé vile jsme prožívaly dojetí, upřímné a vřelé, když krátce potom zazářily v těch gigantických krabicích vánoční stromky. Když v silvestrovské noci vzplanuly ohňostroje a prskavky, a pestré hvězdy padaly z jedenáctých pater do prohlubně mezi prostorů. Nové obyvatelstvo vítalo svůj Nový rok v novém sídlišti.

Dnes už tu žije přes 20 000 lidí. Dospělí odjíždějí ráno do práce a večer se vrací. Sídlištěm vládnou děti. A jsme u soudobého problému, který se vynořil jako obrovský sociální jev. U problému rodičů, učitelů, školy a společnosti.

Nechci líčit apokalypsu. Mluvím jen o tom, co vidím ze svých, bohužel často rozbitých oken. Co lze demolovat, je demolováno. Pár ubohých mučedníků, starých stromů, svěšuje poslední olámané větve. Mladé stromy jsou větší bez korunky. Ustavičně hoří někde mezi domy hranice a malí caparti roznášejí hořící víchy po okolí. Všechny skleněné výplně v zábradlích byly už vybity, okrasné mozaiky vyloupány, osvětlovací tělesa v podchodu na padr. Čtyři bazény, jež měly krášlit tak zvanou kulturní proměnadu (té ironie!), mají kramlemi rozbitá dna. Ten výčet by neměl konce.

Dospělí se jen plaše mihnou okolo ničitelů. Už prošli všemi stupni reakcí, od činorodé energie až k dnešní naprosté, tupé rezignaci.

Od rána do večera jen Vole, vole, „vole, já vokopával záhony, vole, to byla, vole, otrava“. Ale i rozhovor šestnáctiletých: Vole, já poslouchal, vole, to trio. Ale to teda bylo, vole. To mi, vole, úplně vzalo dech. A táta vede za ruku malého cherubína, který olizuje nanuka. „Tak co, Jardo, chutná?“ Cherubín zvedne veliké vděčné pomněnkové oči. „Chutná, vole!“

Ach bože, ten vůl je docela krotký, toho vola oni už ani nespojují se žádnou představou. Ale poslouchat skupinu školáků na zastávce autobusu, to je nad lidské síly. Tak vulgární, tak cyničtí, tak sprostí. Srdce usedá. Reprodukovat nelze, vždyť je to stejně jen póza, i když dnes všichni víme, že mládež dospívá pohlavně mnohem dřív, a když přec trvale dostává ve filmu a v televizi zevrubné sexuální školení.

Neopouští mne pocit alarmu. Co dělat? Co udělat? I když snad toto je specifický problém velikých měst. Ale vždyť velkých sídlišť jsou stovky. Vždyť jsou to děti nás všech, my za ně máme odpovědnost. Tak často slyšíme ze sdělovacích prostředků notorické zjištění, že za pár let převezmou správu našich věcí do svých rukou.

Tak často vzpomínám na náš sen o modelu nového člověka naší epochy. Kde se stala chyba? V tom světě protikladů se nemohu vyznat. Okolo chodníků našeho sídliště stojí dnes bezmála tisíc automobilů. Z uren našeho sídliště se vybírají hory pečiva a vyhozených jídel. Každé to

dítě má přinejmenším své jízdň kolo. A žijí na obrovském, odporném smetišti. Neváží si ničeho, nic je neudojí.

Bývalo běžnou poučkou architektů a estetiků, že prostředím vytváří duši člověka. Ze dítě, které je v častém styku s uměním, s krásou, vyroste v člověka jemného a dobrého. Dívám se pár let velice zblízka na život sídliště s 24 000 obyvatel. To je už slušné okresní město. A vidím, že rodiče ve velké většině nemohou, nestačí, nechťejí, nejsou schopni na děti působit. Zbývá tedy škola jako veliká naděje. A velká víra v mladé, vzdělané učitele, že ten obrovský úkol výchovy vezmou na svá bedra.

Vím, změnil se celý svět. Změnily se životní podmínky a společenské ustrojení. Měřítka mých vlastních zkušeností ztratila platnost. Jaká anekdota, jaká odpusťte s r a n d a, to napomínání nešlap, nelam, netrhej! A komická stará, nějaká učitelka, která personifikuje stromy a dává jim cítit bolest a smutek.

Nebo ne?

Proč mlčí nevšimavě učitelky na našem sídlišti, když děti před jejich očima olamují stromky? Proč se nepokusí vyburcovat cit a probudit lásku k stromům, těm věrným souputníkům našich životů?

A jaká nuda, to vzpomínání na sbírky pohlednic, na stovky malých reprodukcí velikých mistrů. V těch šedých krabicích od cukru jsme měli celé galerie světa — tam to začalo. A ve světelnice vesnické učitelky, která nám první ukázala Leonarda da Vinci.

Nebo ne?

Nejsou dnes výstavy všude na dosah ruky? Stačí, aby pionýrští vedoucí s porozuměním a citem, tak snadno otevřeli dětem cestu k výtvarnému umění.

Hudba zní dětem od kolébky, neopouští je prakticky téměř vůbec. Je to tak nemožné otevřít jim svět skutečné hudby a učit je poznávat a rozeznávat její cenu a nádhuru?

Děti a mládež prý nemají rády poezii. Cesta k poezii skutečně není snadná. Starší poezie často už nerezonuje s novým životním pocitem. Nový životní pocit — triumf techniky. Děti a mládež vidí na vlastní oči člověka chodit na Měsíci, vratkým a skákavým krokem, ale je tam! Je na Měsíci! Je po tajemství, po čaromoci luny, a kde je král David a jeho harfa? Měsíc je pustý a stal se smetištěm kosmických korábů.

A kromě toho — to časté kolísání hodnot ode zdi ke zdi a zase zpět. Velice opatrnou rukou, opatrným výběrem, a také novou tvorbou mladých básníků budeme získávat pro poezii nové čtenáře. Bez poezie není možno žít, věřte mi, jsou přece základní lidské city, základní pocity života, které jen básník beze zbytku za každého vysloví. Jsou situace v životě, kdy člověk prahne po básni, po formulaci pocitů, které ho rozechvěly a pro něž sám slova nemá. Učitelé, to je váš velký úkol, a ten vám ukládá celá dospělost národa, jeho minulost i budoucnost. Otevřete dětem a mladým lidem bránu do tohoto světa jemných a přesných, něžných i mužných obrazů.

Existuje to, já vím. Což není i naše Studio Šrámkova domu důkazem této snahy? A jeho krásné úspěchy nepotvrzují, že to lze, že je to možné a že to krásné?

Je tady paní Julie Charvátová. Což její celoživotní práce není důkazem, že lidé touží po umění, že je třeba jim poezii zpřístupnit, převést je za ruku přes její práh?

Vyprávěla jsem na začátku o lidských vztazích, o domovech a ovzduší laskavosti a vlídnosti, tak potřebném lidskému srdci. O mezilidských vztazích, bez kterých by se společnost rozpadla.

Na našem sídlišti zemřeli postupně tři lidé ve svých letech, v opuštěnosti tak absolutní, v nezájmu tak nelidském, že to až není k víře. Jedna z nich byla posledním potomkem slavné rodiny Náprstkových. Druhá staříčká dáma bývala známou dramatickou umělkyní. Ve třetím případě šlo o vědce estetika a jeho choromyslnou paní.

Mezi dvaceti tisíci lidmi nevěděli nikdo, nikdo si nepovšiml, co se děje? Nepovšiml si sousedé zavřených dveří a ticha za nimi? Dobře vím, není to všude tak. Znám starou paní v Turnově, hluchou a bezmocnou. Čtyři rodiny se láskyplně podílejí na péči o ni, střídavě pro ni vaří a uklízejí kolem ní. Venkov má k sobě blíže. Má více klidu a hlubší tradice. A proto i víc srdce.

Nevím, jak toto udělat, jak otevřít dveře lidí, jak způsobit, aby tam někde byl i pro cizího modrozlatý šálek, místo u stolu, důlek v křesle. Je tady pan profesor Hejn. Ten to tajemství zná. U něho a u jeho paní je to kouzlo vlídnosti, tam je to gesto „líbějí si posloužit“, které tedy přece jen nevymizelo ze světa. A víc je takových domácností v mé drahé Sobotce, v mém městečku.

Sobotcké věže

Foto Karel Samšíňák

Učitelé, učitelky, snad je to možné o tom dětem vyprávět. Mají to v literatuře. Dát dětem povědomí o lidských vztazích, o jejich teple, o jejich bezpodmínečné potřebnosti v životě.

Chci ještě říci — nesmím to opomenout — že na našem sídlišti jsou taky rozkošné děti. Že na první pohled poznáte jejich „dětskou světlivost“ a uhodnete atmosféru jejich domova. Šla jsem se svým jezevčíkem po ulici. Malý chlapec se k němu rozběhl, aby ho pohladil, aby si s ním pohrál. Náš Dráček je už trochu mrzutý starý mládenec, rád se osopí. „Nech pejska,“ říkám. „Nezná tě a mohl by tě kousnout.“ Chlapec se zamyslel. A potom přistoupil k jezevčíkovi, velice vážně se mu uklonil a řekl: Já jsem

Jirka Skácelík. Teď mne zná. Teď už ho můžu pohladit.

Drazí přátelé, asi jsem vás unavila svou dlouhou řečí. Máme takové přísloví: čím srdce plno, tím ústa přetékají. Je to tak, že moje srdce je často velmi smutné, a plně myšlenek a obav o děti, o jejich citový život, o jejich budoucnost ve společnosti, o jejich srdce a lidskost.

Věřím, že učitelé mohou mnoho, i když to stojí a bude stát velikou námahu, velikou trpělivost a obětavost. Poslání učitele je vskutku velké, odpovědné, pravděpodobně nejdůležitější pro tvorbu charakteru a citu, pro společenskou výchovu nových generací. Přeji vám, abyste měli štěstí ve své práci a aby vám přinesla uspokojení a radost.

ZPRÁVA O XVI. ŠRÁMKOVĚ SOBOTCE

(1.—7. 7. 1972)

XVI. Šrámkova Sobotka, začleněná do Národního festivalu 1972, vycházela i letos z usnesení XIV. sjezdu KSČ o estetické výchově našeho lidu a rozvoji zájmové umělecké činnosti. Tentokrát v **úzké spolupráci s českými pedagogickými fakultami** si vzala za hlavní cíl ukázat, že příprava mladých učitelů pro školní a mimoškolní uměleckou tvořivost není na pedagogických fakultách zanedbávána a že má v některých oborech vynikající výsledky. A tak se na soboteckém festivalu představili posluchači všech osmi českých pedagogických fakult nejen jako recitátoři, ale i jako zpěváci, hudebníci, výtvarníci.

Hned v sobotu 1. července byla ve střediskové knihovně otevřena výstava výtvarných prací studentů pedagogické fakulty UP v Olomouci. Výstava splnila to, co sliboval její název „Výtvarná poezie“: podala důkaz, že profesori výtvarné výchovy, dr. Zdeněk Přikryl a odborný asistent J. Nerad, vedou své žáky k básnickému vidění a vyjadřování skutečnosti ve všech výtvarných oborech. Výstava zaujala bohatostí invence a působila dojmem svěžesti a čistoty.

Velmi zajímavě se prezentovala katedra výtvarné výchovy na pedagogické fakultě v Ostravě. Uspořádala výstavu návrhů na plakát XVI. Šrámkovy Sobotky, které vybrali docent Jelínek a akademický malíř K. Svoboda ze soutěžních výtvorů svých žáků. I v těchto návrzích, které zjasnily a vykrášlily sál spořitelny, je znát kontakt s poetickým vnímáním. Co návrh, to doklad samostatné myšlenky a cílevědomého výrazu. Jeden z nejlepších návrhů, návrh Hany Vlčkové, byl vytištěn a stal se oficiálním pozváním na sobotecký festival, který má heslo „Mládí zpívá“.

Že se na pedagogických fakultách věnují s úspěchem i hudební výchově, prokázala pedagogická fakulta UK v Praze — Brandýse n. L., jejíž 28členný pěvecký sbor, řízený odb. asistentem Jiřím Kolářem, vystoupil v neděli 2. července na zahajovacím matiné a při poetickém odpolední u Šrámkova hrobu s několika procítěně přednesenými skladbami.

Celý večer v pondělí 3. července byl věnován koncertu Ženského akademického sboru při pedagogické fakultě v Plzni. Za řízení dr. Jaromíra Klobouka zazněly jednak staré české písně [Gallus, Kopřiva, Michna z Otavovic, Mysliveček], v druhé části sborová díla Dvořáková, Smetanova, Nováková a Sukova, třetí část vyplnila komorní kantáta B. Martinů Otvírání studánek, při níž pěvecký sbor doprovázely dvoje housle, viola, klavír a uplatnila se altová a barytonová sóla. Večer vyzněl slavnostně a radostně.

Pedagogická fakulta UK v Hradci Králové si vzala za úkol připravit celodenní vlastivědnou exkurzi. Její trasa, vypracovaná dr. V. Kratochvílovou a dr. M. Bastlem, dala účastníkům možnost nejen poznat kus krásného podkrkonošského kraje, ale také seznámit se s činností významných lidí, kteří zasvětili svůj život kulturnímu povznesení svého venkovského prostředí. Tak se v Bělohradě zastavili v Památníku K. V. Raise a pobesedovali s nejstarší českou spisovatelkou, devadesátiletou Leontinou Mašínovou, ve Vrchlabí se šelši se spisovatelkou Marií Kubátovou, která poutavě vyprávěla, jak se svou matkou A. Kutinovou sbírala lidové písně, zachycovala podkrkonošské nářečí a shromažďovala rozmanitý folklorní materiál, který se stal potom základem jejich děl. V Pasekách n. Jiz. přivítal návštěvníky učitel A. Bulášek, který se dlouhá léta stará o památky vztahující se k pasecké škole (kantor Metelka). V tomto prostředí „zapad-

lých vlastenců“ se velmi dobře uplatnilo kvarteto hradeckých studentů, kteří za řízení dr. Velety zahráli několik děl dobové hudby. Na zpáteční cestě byla zastávka v Semilech (A. Stašek, I. Olbracht) a na Kozákově.

Připočteme-li zážitky z druhé exkurze (vedla jí D. Bílková, K. Bílek, J. Volf a dr. K. Samšínák), při které se účastníci zastavili v rodišti Josefa Hakena, prohlédli si Kumburk, Pecku a novopackou Klenotnici a zajeli do Starých Hradů, kde se seznámili s dlouholetým pracovníkem lidové správy a podnikavým zachráncem tamějšího zámku, v němž je dnes literární archiv Památníku národního písemnictví, učitelem V. Holmanem, můžeme věřit, že se zdařil i další záměr: posílit zájem mladých učitelů o osvětovou práci na venkově a upozornit na její možnosti.

Šrámkova Sobotka by nebyla Šrámkovou Sobotkou, kdyby opominula **pěti o kulturu slova a umělecký přednes**.

O slovo k tomuto oboru se přihlásila pedagogická fakulta UJEP v Brně přednáškou docenta dr. J. Veselého: „Kultura řeči a přednes na pedagogických fakultách, jeho společenské poslání“. Ukázky své práce, kterou řídila dr. L. Žáčková (sama se pro nemoc nemohla účastnit), přednesli brněnští studenti na dopoledním semináři 3. července.

V úzké souvislosti s tímto tématem byla velmi zajímavá přednáška dr. Evy Vyskočilové z Prahy dne 5. července: „Komunikativní dovednosti a výchova socialistického člověka na pedagogických fakultách“. Přednáška, založená na osobních zkušenostech v této dosud málo propracované oblasti, vzbudila živou diskusi, zejména s hradeckými, a názorné předvedení toho, jak je možné číst v lidské tváři, rozvíjet vnímavost pro druhého, jak se lze vycvičit v dovednosti postihovat, vyjadřovat a řešit rozmanité situace ve styku s druhými lidmi.

Umělecká tvořivost v oboru literárním se projevila zejména ve sborníčku poezie, který si za pomoci dr. A. Šimonkové a odborného asistenta I. Janáčka sestavili studenti pedagogické fakulty v Ústí n. L. Jejich verše, mající vnitřní intenzitu a společenskou závažnost, došly uznání poroty v literární soutěži Šrámkovy Sobotky; autorům byly zaslány knižní omděny.

Soutěž (přehliaku) recitačních výkonů a seminář o uměleckém přednesu, pořádané v Sobotce již popáté Ústavem pro kulturně výchovnou činnost — útvarem zájmové umělecké činnosti, absolvovali posluchači všech pedagogických fakult, které podle výsledku předcházejících fakultních kol vybrali jejich vedoucí profesori. Přihlásili se: z Českých Budějovic dva (odborný asistent L. Kačena), z Brna sedm (doc. dr. J. Veselý, odborná asistentka E. Minářová), z Hradce Králové pět (dr. M. Bastl a dr. V. Kratochvílová), z Olomouce tři (dr. B. Heckel), z Ostravy pět (dr. J. Řihová, dr. N. Bayerová), z Plzně dva (dr. J. Chudková, dr. V. Viktora), z Prahy: Brandýsa čtyři (dr. R. Brabcová), z Ústí n. L. dva (dr. A. Šimonková). Seminář navazoval na soutěžní výkony jednotlivých studentů a probíraly se v něm praktické otázky související s rozбором vystoupení (analýza básnického i prozaického textu, technika hlasu apod.). Soutěžní vystoupení posuzovaly: zasl. umělkyně Julie Charvátová, adb. asistentka DAMÚ Dana Musilová, prof. M. Hejnová a pracovnice Ústavu pro kulturně výchovnou činnost dr. Vítězslava Šrámková a Eva Machková. Seminář a diskusi v něm řídily D. Musilová a dr. V. Šrámková, které potvrdily nevšední zájem posluchačů o probírané otázky.

To se projevilo i na vysoké úrovni závěrečného recitačního večera pedagogických fakult 6. července. Režii dobře propracovaného programu měla D. Musilová.

Spolupráce s pedagogickými fakultami se setkala s úspěchem. Profesori i posluchači si chválili, že v Sobotce měli možnost vzájemně se seznámit a načerpat mnohé zkušenosti v různých oborech a že i jinak bohatý program Šrámkovy Sobotky přinesl všem poučení a povzbuzení.

Další dopolední a večerní pořady XVI. Šrámkovy Sobotky

V předvečer zahájení festivalu, v sobotu 1. července, vystoupilo v sokolovně Recitační studio Šrámkova domu. Přednesem Šrámkova eseje Chvála jazyka vzpomnělo dvojího výročí básníka: 95. výročí narození a 20. výročí úmrtí. Zároveň tímto vystoupením oslavilo 10 let svého trvání a takřka symbolicky vyjádřilo svůj vztah k básníkovi a rodné řeči. Soubor, vedený Václavem Martincem, podal ukázkou moderní, u nás dosud nepěstované interpretace textu, při níž jde o to, dobrat se smyslu slova nejen recitací, ale i pohybem, zvukem, dechem, celou bytostí. V úsilí vystihnout rytmickou a hudební kvalitu slova pomáhali souboru Pavel a Milena Jurkovičovi, členové sdružení Musica poetica. Výkony mladých členů Studia, založené na dlouhé přípravě a namáhavém výcviku, vzbudily uznání odborníků i čteného obecnstva.

Oficiální zahájení festivalu se konalo v sokolovně v neděli 2. července v 9 hodin. Po uvítacím projevu předsedy městského národního výboru Františka Hejna přednesl zástupce ONV v Jičíně Josef Fous zprávu o výsledku literární soutěže Šrámkovy Sobotky. Potom národní umělkyně Jarmila Glazarová promluvila o potřebě estetické výchovy. Vzpomněla na vlastní zážitky z dětství a uvedla příklady toho, jak teplo a kouzlo domova zanechává v lidech nesmazatelné stopy. Upozornila také na namnoze neblahé jevy vyplývající z nedostatku citových vztahů v rodinném prostředí. Upřímná slova J. Glazarové zanechala hluboký dojem.

Téhož dne se konalo tradiční poetické odpoledne. U Šolcova statku a u sv. Anny vystoupily soubory z Náchoda, Pardubic a Svitav spolu s několika vítěznými sólovými recitátory z Východočeského kraje. Program, dobře režirovaný a poutavý svou pestrostí a živým přednesem, skončil u Šrámkova hrobu, kde D. Fiedler z RSSD přednesl závěr Stříbrného větru a kde zazpívaly posluchačky pedagogické fakulty v Praze.

V 16 hodin se šlo nebo jelo autobusy na hrad Kost, na jehož nádvoří se v 17 hodin představilo Komorní sdružení pražských pozounérů, vedené prof. Příkrým. V krásném a akusticky jedinečném prostředí velebně zazněly chorály z kancionálů 15.—16. století, skladby Vejvanovského, korunovační intrády J. I. Linka aj., virtuózně zahrané. Spoluúčinkoval náš krajan, virtuos na trubku Miroslav Kejmar.

Na úterý 4. července připravil Památník národního písemnictví pásmo veršů a písniček Františka Gellnera, Josefa Macha, S. K. Neumanna a Fráni Šrámkova pod názvem **Dvě stě malých cigarettek**. Pořad nastudoval a provedl Miroslav Částek za doprovodu D. Komárkové ze Státního divadla v Brně. Temperamentní a nápaditý herec znamenitě vystihl atmosféru anarchistického údobí a rozverný humor „kamarádů svobody“, o nichž úvodem zasvěceně promluvil Jiří Žantovský z Památníku národního písemnictví.

Ve středu 5. července hostoval v sokolovně proslulý brněnský soubor Domu pionýrů a mládeže PIRKO a uvedl montáž z her J. A. Komenského Škola hrou. Představení, které připravila a řídila Jindra Delongová, zaujalo svou názorností a vtípností.

Ve čtvrtek 6. července — také na připomínku Šrámkova výročí — proslvil doc. dr. František Singule z University Karlovy přednášku: „Výchovné názory Fráni Šrámkova a vliv jeho díla na českou školu“. Řečník na základě rozboru Šrámkových děl ukázal, jak hluboce se Šrámek obíral potřebami nové výchovy a jak — v podivuhodné shodě s tzv. pedagogickým naturalismem — zdůrazňoval zdravou mravní a citovou výchovu dospívající mládeže. Přednáška, která je prvním vědeckým zpracováním námětu, dotvrdila, jak by bylo užitečné zamyslet se z pedagogického hlediska také nad díly jiných autorů.

Ačkoliv byl program Šrámkovy Sobotky velmi bohatý a náročný, přece si návštěvníci našli čas na besedy v Šrámkově domě a na odpolední vycházky, spojené často s malým zábavným nebo sportovním programem. Mnozí z nich také pohotově dodávali vtípné glosy do cyklostylovaného Zpravodaje XVI. Šrámkovy Sobotky, který denně vycházel k nemalému užitku a potěšení všech zájemců.

Návštěvníci Šrámkovy Sobotky

Stálými účastníky na všech bodech programu byli členové učitelské exkurzně vzdělávací základny (EXODU). Bylo jich letos 102 (20 mužů a 82 žen, z toho mladých do 25 let 42). Podle krajů: Praha 31, Středočeský 3, Západočeský 6, Jihočeský 3, Severočeský 6, Východočeský 19, Jihomoravský 17, Severomoravský 17.

Vedoucí základny Drahomíra Bílková-Kyzivátová i další organizátoři, zvláště O. Beneš a J. Volf, měli mnoho starostí, jak všechny umístit za velmi ztížených ubytovacích poměrů (stavební úpravy ve školní budově, menší kapacita v ubytovacím zařízení Jednoty). Pomohla jim ochota některých místních rodin, které se přihlášených návštěvníků ujaly, a Fruta a Komunální služby, které vypomohly lůžky. „Základníci“ se se situací sportovně vyrovnali a brzy zavládlo obvyklé ovzduší družnosti, přátelství a dobrého humoru. Jasnou a veselou náladu, k níž přispívala nemalou měrou výborná strava ve školní jídelně, kterou vedla Z. Holubová, vlídnost a starostlivost D. Bílkové-Kyzivátové a nenápadně energické vedení osvědčené předsedkyně samosprávy prof. Jarmily Pěčkové i pohotovité služby v hotelu Pošta, kalilo jen to, že letos poprvé mezi stálými účastníky pro vážnou nemoc chyběl pracovník pražského KPÚ Václav Kamelský, iniciativní a věrný přítel Sobotky. Jiní pravidelní návštěvníci, kteří letos nemohli přijet, poslali srdečné dopisy, v nichž vzpomínají na hodnotné programy, na veselé besedy po programech, na vycházky a exkurze i na vlídnost soboteckých občanů. Je potěšující, že i noví návštěvníci se jen neradi loučili se Sobotkou a odjížděli s voláním: Za rok na shledanou!

O hlavních dnech se sjelo v Sobotce přes 90 mladých lidí z osmi recitačních souborů Východočeského kraje, a to z Broumova, České Třebové, Hlinska, Chotěboře, Litomyšle, Náchoda, Pardubic, Svitav i několik sólových recitátorů, kteří se s chutí zapojovali do programů.

Na jednotlivé pořady přijížděli zájemci z okolních měst: Jičína, Mladé Boleslavi, Nové Paky, Turnova aj.

I sobotecká veřejnost hojně využívala v Sobotce vzácné příležitosti vidět a slyšet umělecké pořady a zhlédnout výtvarné výstavy.

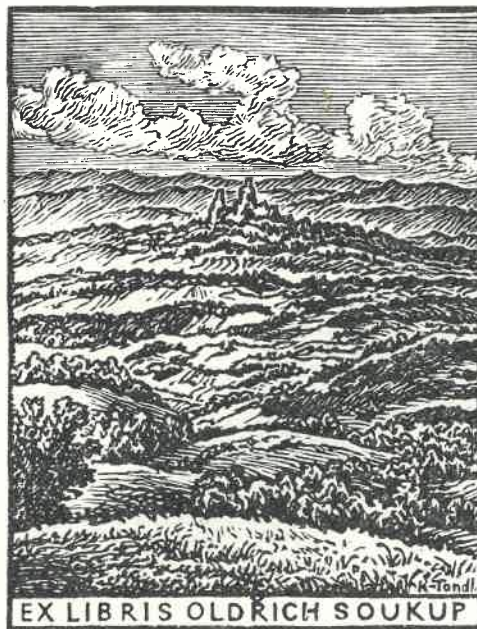
Znovu se projevila stará bolest Sobotky, že není možné vyhovět těm, kdo žádají ubytování v hotelu.

K rozvoji zájmové umělecké činnosti v oboru literárním přispívá

literární soutěž Šrámkovy Sobotky,

dotovaná ONV v Jičíně. Patří již deset let do náplně soboteckého festivalu.

Výsledky, jak je ohlásil předseda ŠKK ONV J. Fous, jsou tyto: Do stanoveného termínu, tj. do 15. dubna, došlo 49 prací od 42 autorů. Do I. kategorie, která zahrnuje prá-

Exlibris Oldřicha Soukupa od Karla Tondla

ce beletristické, došlo 32 příspěvků, z toho 21 básnických a 11 prozaických; do II. kategorie, věnované literárně-vědnému oboru, patřilo 5 prací; do III. kategorie došlo 12 prací zpracovávajících témata vlastivědná; z nich jedna nebyla přijata, protože pro svůj obecný charakter neodpovídá intencím soutěže.

První cena (900 Kčs) byla přiznána jen v II. kategorii. Získává ji Josef Dvořák, Dana Dvořáková a Velimír Dvořák z Proseče za vědecky fundovanou studii „Obrozenský čtenář“.

Druhých cen (po 500 Kčs) bylo uděleno 5, a to v I. kategorii 2, v II. kategorii 1, v III. kategorii 2. Cenu si odnášejí autoři: Valdemar Fochler ze Svitav za prózu „Návraty“, Blanka Šváblová ze Sobotky za sbírku básní a próz „Úponky světla“; Zdeňka Čečilová z Prahy za vzpomínky „Dětství v petrašovické škole“; Hana Rudová z Liberce za práci „Kostecké panství v době husitské revoluce“ a dr. Vladimír Wolf z Trutnova za studii o osídlení nejhořejšího Polabí do konce 13. století.

Třetí cena (po 300 Kčs) byla přiznána ve třech případech. Dostává ji Josef Cink z Třebíče za lyrické básně sbírky „Sbližování“, Jaroslav Knotek z Jindřichova u Jabloneckých Pasek za kroniku „Vzácné chvíle“ a dr. Jitka Kalistová z Olomouce za studii „K dějinám Řádu německých rytířů v Miletině“.

Částkou po 200 Kčs byl odměněn tyto práce: „Děti, které mám rád“ (autor Josef Pavlík z Víru na Moravě), „Češovské valy“ (autor Josef Fiedler z Hradce Králové) a „Z mého diáře“ (autor Bohuslav Brejník z Hořic).

Stanovený limit nedovolil, aby některé další práce byly odměněny. Našly nebo najdou uplatnění při jiných příležitostech.

Závěr

Podle ohlasu mezi cizími i domácími účastníky i podle referátů v tisku možno konstatovat, že se XVI. ročník Šrámkovy Sobotky vydařil. Uspokojil hlavní jádro návštěvníků, profesory, učitele a posluchače pedagogických fakult, svým — letos zvláště zdůrazněným — zřetelem k otázkám, které se dotýkají školy a speciálně estetické výchovy. Přednášky, hudební, zpěvní, recitační vystoupení, soutěž posluchačů pedagogických fakult a seminární výklady, stejně jako výstav výtvarných prací jistě ukázaly mladým učitelům cestu, jak postupovat při rozvíjení citové sféry mládeže, při probouzení jejího estetického vnímání a při vytváření jejího etického stanoviska. Také setkání s vynikajícími učiteli a osobnostmi při exkurzích mají svůj význam: přinášejí podněty, povzbuzení, inspiraci. A je krásné, že všechno to, co poskytovalo náplň Šrámkovy Sobotky, je podloženo živou, spontánní účastí a přímo osobním zaujetím účastníků. Splnilo se to, co jim

při zahajovacím proslovu přál předseda městského národního výboru: že heslo, převzaté z titulu jedné ze Šrámkových básní, „Mládí zpívá“, proniklo do celého pracovního, uměleckého i oddechového programu.

Organizace Šrámkových Sobotek je založena na iniciativě a práci několika domácích lidí, kteří jsou ve spojení s městským národním výborem a Osvětovou besedou. Centrem příprav je Šrámkův dům, kde manželé Marie a Václav Hejnovi promyšlejší koncepci, vyřizují velmi obsáhlou organizační korespondenci a sjednávají účast spolupřátelů. Spolupřáteli byly letos tyto instituce: pedagogické fakulty českých zemí, školská a kulturní komise ONV v Jičíně, Krajské kulturní středisko v Hradci Králové, Ústav pro kulturně výchovnou činnost — útvar ZUČ v Praze, Památník národního písemnictví v Praze, Okresní kulturní středisko v Jičíně, Odborový svaz pracovníků školství a vědy — Exod Sobotka. Záštitu přijalo ministerstvo školství ČSR a Český ústřední výbor SSM.

Městský národní výbor a Osvětová beseda v Sobotce děkují všem institucím a jednotlivcům za spolupráci a pomoc i všem občanům, zvláště těm, kteří poskytli ubytování našim hostům, za pochopení a příspěvi ke zdárnému průběhu festivalového týdne. Doufáme, že se do příštího roku uskuteční naše dobré výhledy a že i hospodářské organizace (hlavně pohostinství a jiná odvětví jednoty) učiní ještě více pro uspokojení hmotných potřeb návštěvníků našeho města, které se — jistě i díky propagačnímu významu Šrámkových Sobotek — stává stále vyhledávanějším střediskem turistického ruchu.

Ke koncepci XVII. Šrámkovy Sobotky

Zatím co probíhal XVI. sobotecký festivalový týden, připravovala se již s přítomným zástupcem Klubu mladých čtenářů koncepce XVII. Šrámkovy Sobotky. Bylo rozhodnuto, že k dosavadním spolupřátelům přibude v r. 1973 ALBATROS, nakladatelství pro děti a mládež. Chystané ústřední téma „Dítě a poezie“ poskytuje široké programové možnosti, účast spisovatelů pro děti a mládež, výstavy literárních edicí a knižních ilustrátorů Albatrosu, přednášky o problémech dětské četby, básnické i prozaické, o angažovanosti dětské a mládežnické literatury a přehled jejich nejhodnotnějších děl. Účastníci z pedagogických fakult, jejichž přítomnost tak příznivě omládila a ovlivnila sobotecký poetický festival, budou mít příležitost zamyslet se nad dětskou literaturou a čerpat z ní i pro svůj soutěžní a přehlídkový repertoár. Přednášky dopoledního semináře, pravděpodobně společné pro všechny účastníky, budou přihlížet nejen k dramaturgické, ale i interpretační stránce literatury pro děti, nejen k tomu, co číst a přednášet, ale jak přednášet a jak při přípravě textu s dětmi pracovat.

Fráňa Šrámek a my

Dr. Václav Volč:

O soboteckých prázdninách v roce 1923 připravoval Fráňa Šrámek knižní vydání válečných povídek, které o rok později vyšly u Borového pod titulem Zasnoucí voják. Některé z těchto povídek byly již dříve publikovány v časopisech.

O jedné ze zkoušek na Plačícího satyra, které Šrámek tehdy v Sobotce řídil a kterých jsem se v úloze inspicienta zúčastňoval, požádal mě Šrámek, abych pro něho opsal dvě jeho povídky uveřejněné v měsíčníku Červen. Doslechl se prý, že čitelně píšl. Je přirozené, že přání jsem považoval za úkol, který jsem ihned přijal a do konce prázdnin splnil. Když jsem opisy odevzdával, zeptal se mne Šrámek, kterou z jeho knih bych si přál. Samozřejmě jsem poprosil o Stříbrný vítr. A v září přišel mi do jičínského gymnasia balíček a v něm žádaná kniha s věnováním

Na památku —
Fráňa Šrámek
V Praze, září 1923 —

(Když Šrámek podepisoval ochotně své knihy studentům o soboteckých prázdninách, nad svým podpisem neopominul připojit: „U nás v Sobotce“ měsíc a rok).

V roce 1926 je iniciativy sobotecké profesorské trojice — Duchoň, Hejn, Mach — připravovalo Sdružení studujících soboteckých Knížku o Šrámkovi. Mně, tehdy jednateli to-

hoto sdružení, připadl úkol vyřizovat korespondenci s některými mimopražskými autory příspěvků do chystaného sborníku.

Fráňa Šrámek je mi od sextánských let, kdy se mi dostala do ruky útlá knižička veršů o vojákčích Modrý a rudý, stále a stále nejmilejším autorem. Moje zamilování pro Šrámkovo dílo vedlo mě již v oktávě k tomu, že za řečnické cvičení jsem si zvolil téma „Šrámek — dramatik“. A ve chvílích vzpomínání — které s přibývajícím věkem častěji přicházejí — na dávno uběhlá studentská prázdninová léta, sáhnu po Splavu a ostatních básnických sbírkách Fráni Šrámka. A zejména k těm „naším soboteckým“ veršům se stále musím vracet. Silněji si potom uvědomuji, že patříím přece jenom „k těm, kdož toho kraje citlivě, osudně nosíme značku“.

Spisovatel PhDr. Ivan Vyskočil:

1. Na první Šrámkovu knihu jsem narazil v otcově knihovně náhodou, když mi bylo asi 12 let. Bylo to Tělo. Prohlížel jsem je, samozřejmě mě zaujalo to poslední hezké slovo a tak jsem se vrátil na začátek a knihu přečetl celou.

2. Ke Šrámkovi se vracím stále. Mám raději jeho romány a dramata než básně. A kdy se k nim vracím? To je těžké odpovědět. Nejlépe se mi čtou, když jsem tak zvláště „šrámkovsky“ rozpoložen. Snad tento stav znáte...

Stáří vzpomíná jak v mládí zpívalo a těší se ze zpěvu dnešního mládí

Nač já vzpomínám každý rok o Šrámkově Sobotce? Na svá někdejší setkávání s Mistrem Šrámkem. Dnes už ho navštěvuji jen na soboteckém hřbitově pod Humprechtem, ale v mládí jsem měla to štěstí poznat se s naším milým básníkem osobně za jeho návštěv u maminky v Sobotce, když se obětavě ujal našich studentských divadelních představení.

Procházky do krásného okolí Sobotky nesmírně miloval, ale přál si většinou jen pánskou společnost, a tak jsme se my dívky mnohdy za chlapci jen toužebně ohlížely. Přesto však si vzpomínám na několik procházek s Mistrem, většinou Plakánkem na Kost a Prokopským údolím do Libošovic, kde procházka končila v Mrázkově restauraci při dobrém vínku. O procházkách miloval Mistr ticho, ale v Libošovicích se vždy rozvinuly mezi mužskými členy naší společnosti velmi živé debaty o všem možném, jimž jsem já — tehdy as šestnáctiletá — často nerozuměla. Ale stalo se pro mne cosi zajímavého: Na tyto obvyklé debaty přicházel někdy i prof. dr. Pala, zeť libošovicického pana řídícího Válka, který se shodou okolností stal od kvinty mým učitelem češtiny na gymnasiu v Jicině. Po celé mé středoškolské studium se pak v nej-různějších poznámkách o Šrámkovi dr. Pala obracel na mne a já se tuze snažila, abych ho nezklamala. Očekávala jsem tedy s jistotou, že se Šrámkova tvorba dostane do mých maturitních otázek. Nemýlila jsem se, jenže Pala byl náročnější a otázka zněla: Sobotečtí básníci-rodáci. Tedy i Šolc, Jeřábek a Turnovský.

Naším předsedou byl tehdy známý latinář-řečtinář prof. Vykoukal a tu se při oné mé otázce střetli (na můj účet) starý, suchopárný klasik Vykoukal s mladým, ohnivým Moravcem Palou. Vykoukal by byl rád zůstal u Jeřábka a Turnovského, Pala si přál víc Šolce a zvláště Šrámkova. Jako já. Ale přece jsem uspokojila předsedu, když jsem mu dovedla povědět podrobný obsah Jeřábkovy dramatu Služebník svého pána. Potom konečně nechal se mnou mluvit Palu, ale jednu věc přec jen zakázil. Pala prý původně (a správně) chtěl, abych vyšla z rozboru některé Šrámkovy básně, ale jím navrhovaná úvodní báseň Splavu byla předsedou odmítnuta a nahrazena sic krásnou, ale s otázkou nesouvisící básní Březinovou Má matka. Potila jsem se zle, ale dopadlo vše dobře, protože našťástí uspokojila starého pána-klasika moje zkouška z latiny, a proto přimhouřil oko, že čeština nebyla podle jeho představy.

V r. 1927 mě SSS poctilo, abych šla (už jako vysokoškolačka) oficiálně za všechny sobotecké studenty popřát Mistrovi k padesátce. Doprovázela jsem Sobotáky Pepu Boudyše a Pepu Bureše, kteří mluvili, já jen podala kytičky krásných růží, za niž básník velmi prostě, ale věře poděkoval. Vážila jsem si této návštěvy nesmírně, protože mi byl dobře znám Šrámkův odpor k přijímání návštěv. Na nás však čekal zřejmě rád a byl k nám velmi přítivý.

Vzpomínám-li na Šrámkova jako režiséra divadelních představení, v nichž jsem také hrávala, připojuji malou poznámku, jak s námi pracoval. Byl velmi přísný, ale dovedl dobře vést. Podívovala jsem se vždy, jak dovedl představiteli přiblížit a dobře charakterizovat jeho postavu. Při nácvičku byl neúprosný.

Nejvíce mi utkvělo v paměti studium veršované hry polského dramatika Rydela „Navždy“. Hrála jsem v ní ženu, postavu nad můj věk, přesahující mé životní i herecké zkušenosti, ale když už jsem byla doslova poctěna takovou rolí, nechtěla jsem zklamat. Bez vedení Mistrova by to ale bylo nešlo. Často jsme museli některý výstup mnohokrát opakovat, než byl spokojen. Ale radil a vedl výborně. Sám později jednou prohlásil, že to byl největší herecký výkon SSS. — Já jsem své vypětí zaplatila po představení týdnem nervových horeček, při nichž prý jsem vykřikovala celé řady veršů z Navždy. Můj otec sliboval, že mi už nikdy nedovolí hrát. Ale dovolil a někdy mě i pochválil, což bylo u něho vždy vzácné.

Obětavost Mistrova při nácvičku dramatu byla obdivuhodná. Zkoušeli jsme někdy dopoledne i večer a Mistr cvičil ještě někdy dopoledne s jednotlivými představiteli. Proto vznikli nezapomenutelní farář Hora (v podání

L. Macha a Fr. Duchoně) a Jan Skalník v Létě (Karel Smrž, M. Boudyš), Kalvach a Melita v Plačícím satyru (Fr. Duchoň, L. Mach) a jiné postavy.

Objevily se i v novinách pochvalné posudky (např. od J. Knapa) — a ty také hrály.

Po zdařilém představení jsme obvykle Šrámkovi, milovníku národních písní, pěli z plna srdce jednu píseň za druhou ve vinárně Jokohama (v hotelu Beseda).

Po otcově odchodu do jiného působiště musela jsem se s milou Sobotkou rozloučit, ale jezdila a dosud tam často jezdím na hrob rodičů.

Za svého učitelského působení na trutnovském gymnasiu jsem byla vyzvána v r. 1947 Kruhem českého jazyka v Trutnově, abych připravila pořad k oslavě 70. výročí Šrámkova narození. Podařilo se mi to díky obětavé práci vystupujících studentů trutnovských středních škol, kteří recitovali Šrámkovy básně a předvedli i několik scén z jeho dramatu. Z pera mého gymnasiálního kolegy-češtináře Procházky, přísného kritika, vyšlo v pohraničním zpravodaji Jednota pěkné hodnocení výkonů účinkujících, které aspoň zlomkem uvádím: „... Překvapilo, jak hluboce dovedli účinkující studenti prožít kreace básníka svého mládí. Měli jsme někdy opravdu pocit toho vzácného „trnutí srdce“, které se člověka zmocňuje při vnímání uměleckého díla, jež se přelívá do duše bezvýhradně a beze zbytku.“

Tohle uznání mě odměnilo za všechny četné nesnáze nácvičku, který jsem ostatně dělala z celé duše ráda.

Po této mé zpovědi snad pochopíte, proč se ráda i ve starším věku účastním Šrámkových Sobotek. Vyvolané vzpomínky těší a výkony mladých recitátorů, at frekventantů českých a moravských pedagogických fakult nebo mně zvláště milého Recitačního studia Šrámkova domu, budí obdiv.

Jezdívám v tom milém prvním týdnu červencovém do Sobotky se svou kolegyní prof. Palcovou a s manželem. Obdivujeme všichni nedocenitelnou práci milých a skromných manželů Hejnových, ale i píli a snahu jejich svěřenců v Recitačním studiu Šrámkova domu.

Letos nás jejich jubilejní pásmo (10 let činnosti), spojující gymnastické umění s procítěným přednesem Šrámkova textu Chvála jazyka, ohromilo svou uměleckou výspělostí. Kolegyně Palcová jako tělocvikářka dovedla výkony zvláště ocenit.

Končím přáním, aby členové RSŠD stále tak úspěšně pokračovali a zasvěcovali do svého uměleckého snažení mladší nástupce. Taková činnost je nejkrásnějším uctěním památky velkého soboteckého rodáka Mistra Fráni Šrámkova.

Zdeňka Havlíková

Rodný statek Václava Šolce v Sobotce

Foto Františka Mencla z r. 1911

ETUDY A ZPOVĚDI

RECITAČNÍ STUDIO ŠRÁMKOVA DOMU

Fantazii v etudách rozvíjí Václav Martinec — záznam Marie Hejnová

O svíčičce

Byla jednou — jedna svíčička.
A ležela na skříni.
Přišla holčička, vzala ji a rozsvítila.
Co se to se mnou stalo?
Kapu, pláču.
Svítím, ubývá mne.
Šírím světlo kolem sebe. Jsem k něčemu, jsem užitečná.
Hořím, jsem krásná.
Zmenšuju se, jsem menší a menší, dohořívám.
A svíčička zhasla.
Ještě ne! Ještě je tu plamínek, plamíneček.
O ten zbyteček rozsvítila holčička — novou, větší svíčku.
Také ta vyhořela.
Tak zase novou a novou,
až bylo kolem — plno světla.

V pásmu „Zpíváno z dálky“ je důležitou rekvizitou svíčka. Aby vztah k rekvizitě i pásmu byl užší, citovější, vytvářel umělecký vedoucí s dětmi pohádku o svíčičce. Stála v kroužku dětí, sedících na zemi. Pozorovaly ji a tvořily vyprávění. Směr udával vedoucí souboru.

Celý soubor

Od dudlíku po dnešek

Haniččino vyprávění

Au, au, ta-ta, mami-e-e, ba-bi, tapi, tapi, mě už to nebaví ležet. Nechci do školy, proč musím do školy, proč ty ne, proč a proč a proč, babi, kup mi něco dobrýho. Jedna a jedna jsou dvě, dvě a dvě jsou čtyři, já mám vysvědčení, dostanu panenku? Dostanu kolo nebo lyže k Ježíšku? Já mám ráda vánoce, Zuzka říká báseň Vánoční země je mým cílem, líbí se mi to, protože mám ráda vánoce. Mami, já mám hlad, táto, ty švindluješ, už nehraju.

Soudružko učitelko, omluvila byste mě, zapomněla jsem si Zákovskou knížku. Vítr, vítr, já mám ráda vítr. Tady je řeka, tady jsou hory, tady jsou hlavní města německé lidově demokratické republiky. Vítr je báseň, která se mi velice líbí. Budeme hrát na žiněnkách nebo míčové hry? Jsem taky taková jako vítr, jednou prudká, jednou jako vánek. Ježíš, já mám strach před písečkou. Nedoletí, nedoletí, co jsi větru svěřil. Táto, mně se ty počty pletou! Mami, můžu do kina? Dávají Sněhurku. Haló, zavolala byste mi Ivu? Koukej, to je dobrý! Já mám o ni strach!

Větrě, větrě, tajný posle,
my si rozumíme.

Byl dán pokyn: Zavřete oči, pusťte si film „Od dudlíku do dneška“. Je to rozhovor vás s vámi, s vašimi lidmi, s vašimi příznaky. Mluvte, tělem, pohybem znázorňujte. Nejvíce se osmělila nejmladší, Hanka.

Hanka Cvrčková, 7. roč. ZDŠ Sobotka

Jak uvažuje Mirek

o vánočním pásmu

Myslím, že to není jen vánoční, je to celý rok, jsou tam všechny měsíce. Každý měsíc má svoji odlišnost, třeba jaro, jaro, ten březen a zase třeba říjen a zas prosinec. Říkal jsem to rád, bylo to nevšední, prosinec se mi moc líbil, zvlášť konec. Bylo to jako by už šly vánoce a každý dostal něco pod stromeček. Strašně se mi líbila hudba, byly tam krátké, hezké písně z celého světa. Oč v nich šlo, jsem ze slov nevyčet, ale z melodie. Hodily se tam. Pásmo se jmenovalo „Zpíváno z dálky“, pak jsme mu říkali „Zpěv Země a kosmu“. Přednášeli jsme to jednou v pátek začátkem prosince na večeru ve spojitelně. Celý ten den bylo, jako už kdybych tam byl, byl jsem ne-trpělivej, už aby bylo pět hodin. Lidí se sešlo hodně, děti bylo málo. Je mi to divný. Připadá mi to, jako by tam šly s maminkou, jen že musí. Já to mám strašně rád, hudbu, zpěv a když přednášíme básně. Není to ale lehký. Zkoušky jsou perný. Musíme se hejbat, dělá se to s pohybem.

u televizoru

Chvilkami se mi to líbilo, chvilkami ne. My jsme taky přednášeli Babičku, jmenovalo se to „Ubohá a šťastná“. Taky to nešlo všechno po pořádku jako v knize, ale u nás jsem tomu líp rozuměl. V televizi se to pořád vracelo,

u nás tolik ne. Vlastně někde taky. Viktorka byla už mrtvá a zase jsme o ní mluvili. „Prosím tě, Viktorko, dej mi ten kvítek. Ten kvítek — dej — Viktorko“. Nevím, proč tam v televizi byly pořád ty oči. Ve Studiu říkali, že to bylo správný, my jsme taky pořád říkali „Ty oči, ty oči“. Čekal jsem věty, co jsme přednášeli. Některé tam byly, některé byly odjinud. Všem starším ve Studiu se Babička v televizi moc líbila. Iva povídala: „Já tomu všemu nerozuměla, ale bylo to hezký a plakala jsem“.

Mirek Odstrčilík, 7. roč. ZDŠ Sobotka

Jak to bylo, než lidi začali mluvit

Zaposlouchejte se do rytmu vlastního srdce, vyfukávejte jeho rytmus rukou, pusou, zvukem. Zahajme opičí tanec k svátku boha srdce. Co je lidské srdce, povídejte: zvon, dřič, hladký sval, bim — bam, zvon, není to lecljaký zvon, je to naše srdce. Všichni bim bam a zvuk a pohyb a pohyb a zvuk; kdo se fláká, toho bůh srdce potrestá, teď, hned, hned zítra, bim, bam, pohyb vzhůru dolů, vpravo, vlevo, do rytmu. Co vidíte, co vidíte: Žluté skvrny, rudé blesky, změř něčeho, světlo hnědá tma. — Naše srdce, naše tělo v džungli, jsme všichni v džungli. Vyprávějte pohybem, pohyby v džungli před sto tisíci lety. Máme oheň a klacky, jediné nástroje. Jsme lidská smečka v džungli, skoro opice, oheň, oheň, jak se chovali u ohně. Slavnost k počtu boha ohně, pohyb kolem ohně, Libor je šaman, který vede, řídíme se jím, klesáme a vstáváme pomalu, svým rytmem, jako chytré, svalnaté opice, každý má v sobě kousek leoparda, pružné kočky. Jak se bavily mezi sebou ty poloopice. Skřeky, skřeky, pozor na šamana, ne-trpí zmatky. Porada o tom, jak zítra na lov. Nejsou němí; někdo sám jde, někdo ve dvojici, v trojicích, každý má svůj kámen, svůj klacek, teď každý svou kořist před sebou. Nabitá pružina, skok a ubít, roztrhat, všichni na tělo zvířete, rozbírají ho. Jsou nasycení, přesycení, sklátí je spánek.

Noc, den, noc, den, týden, týden, rok, zima třicet stupňů, jasně je studená, hlad, nesnesitelný hlad. Nejsou němí, vyjadřují se skřeky, skřeky. Jsou slabí, dohadují se, co dělat. Neulovíme-li soba, zhebneme. Vymyslet způsob lovu. Kdo vymyslí, je Einstein.

Lehneme si na záda. Podržíme v sobě představu polo-opice, zážitky z toho. Co vidíte, necenzurujte: Ovoce, ohromné stromy, květiny, chlupaté zvíře, banány. Přidejte plyn na své fantazii: mamut, kapradí, prales, had, tygr, ohromný motýl, velikánská včela, sušené maso, rána v džungli. Co vám rozeznívá v nose: smrad v jeskyni, med, pach zvířat.

Jakou chuť cítíte: přisládlou, hořkosladkou. Hmatem vnímejte představu: je chlupatý, samý sval, drsný, vysušený, mokrá. Zvuky pračlověka každý v sobě poslouchá: au-au, vehe, ououu, houhou, ho-lá. Jak mluví, když je lítostivý, když mu spadl kámen na nohu, když se nažral, když ho otravují děti. Zvuky, zvuky, pohyby, pohyby.

Sedáme do kruhu kolem ohně. Jeden po druhém vypráví celým tělem, skřeky, zvuky, co dnes viděl v prales. Dravá smečka jsme. Všichni se houpají, skáčí mu do řeči, vyptávají se. Každý něco dnes našel, ostatní převezmou zkušenost, i ti, co by na to nepřišli. Dějiny se posunují dopředu. Celý příběh někdo vypráví předbabylonskou řečí, pračlověčí řečí: jak blesk uhodil do stromu, jak kdysi dávno kmen ulovil mamuta. Skřeky, skřeky, pohyby, pohyby, zvuky. Snažte se ze zvuků porodit slovo, první větu.

Bitva o řeč, skřeky, zvuk, skřeky, slo-vo. Věta. První věta — základní dějiny lidstva.

Etuda souboru k Šrámkově Chvále jazyka

Karel Toman

Červen

Připravte si v sobě přetlak, náladu, začínáme na čistém listě. Červen, červen . . .

Co vidíte, jaký máte pocit?

„Slunce. — Slunce svítí. — Voní tráva. — Cesta v lukách. — Narození dítěte.“

Hledáme nápad, který by byl všemi přijat. Ano, narození dítěte. Je to v textu básně i nad ním. Ale radost, radost z toho dítěte. Vystřelit to, třeba jen chvilinku. Nejde

to, málo jsme naladěni na sebe, jeden na druhého. Bubnujeme, tleskáme, slabě popěvujeme. Někdo se začal nadjednou kývat, kolébat, ostatní se přidávají. Ano, to je to. Vlastně k olíbáme.

Tava pokleká za pohybu všech a přednáší Červen.

[Ze souborových etud k Tomanovým Měsícům]

Na letní louce

Letní louka. Slyšíme ji uvnitř, v sobě. Sešoupneme se dohromady. Máme halucinace o letní louce. Vyjádřete ji zvukem: bz, bz, bzzz, tu, tu, fu, tu, kuku, kuku, kuku. Ano, kukačka, je blízko les. Polední rozpálený hájek. Vyjádřete dechem. Hluboký, tajemný les, pamatuje dvě stě let dozadu, kdo tu zabloudiv, zabil, okradl, všechno les ví. Je ticho. Posloucháme ticho. Vyjádřete zvukem ticho: tititi tititi tititi. Pocity! Co chcete? Vykoupat se, pít, pohádky slyšet. Zůstaňte nehybní, ani mrknout, Zuzanka přednáší:

V zahradu uzavřenou světu
šum klasů zavívá a voní živným chlebem — — —

(Před studiem Tomanova Srpna)

Magdiny trampoty

To víte, že mě to trápí. Všichni mi říkají, jaký mám pěkný hlas, že dobře přednáším, jenom to r, to ř. T-dáva, t-dáva, t-dáva, t-dáva. Někdy se mi podaří říct pořádně r, to je pak velká sláva, ale jen někdy. S tím ř je to ještě horší. Prosím vás, tak mi poradte, co mám dělat. To vy nevíte, jak je to strašně těžké. T-dáva, t-dáva, t-dáva. Už jsem to kolikrát obřečela. Ten pán, jak mě učil správně mluvit, říkal, ať těch cvičení raději nechám, že bych mohla začít koktat. Tak co mám dělat? Takovou dobu chodím do Studia. Mou první rolí byla žába v Čapkovských pohádkách. Kva, kva, kva. To byla celá role. Byla to švan-
da. Starala jsem se hlavně, aby blůzka na vystoupení byla hezká a Dušan aby nechrapl. Ale to už je dávno. Ta cvičení v řeči! Máňa, míní, méně, máňa, míní, méně... ani tohle cvičení mi moc nejde a my to pořád opakovali. Pak jsem taky dělala něžného andílka, ne sama, ještě s jinými. Něžní andílci dupali jako stádo slonů a ruce nás bolely od mávání křídly. Ale celý týden jsme natáčeli pro

televizi a nebyla škola. To bylo něco! — „Viktorko, dej mi ten kvítek!“ — — — Tohle pásmo bylo nejkrásnější. To je zvláštní, když jsem četla Babičku, nikdy jsem si nevšímla tolika krásných věcí! Já na to pásmo nikdy nezapomenou. Byli jsme s ním v Prostějově a spali jsme na pře-
hradě. V noci jsme tajně vylezli na okno, ale zticha, aby na nás nikdo nepřišel. Ta přežrada ve tmě s malými světýlky byla báječná. — Vánoční pásmo, to letošní, „Zpíváno z dálky“ s písničkami, ty bych mohla poslouchat pořád a určitě by mě hned tak neomrzelo. Říkám v něm verše dohromady s Maruškou, aby nebylo slyšet to moje ř, r. Někdy ale řeknu některý verš sama. — Je to trápení. Já jsem se to r, ř naučila od Zuzky, neříkala jsem to jako malíčká. Zuzku to přešlo a mě ne. T-dáva, t-dáva, t-dáva.

Magda Burešová, 9. tř. ZDŠ

Dvě písničky

Slova Jaroslav Chrupa, hudba Václav Hálek

Úkryt

Každé srdce má své tajemství
studánku tajných snů — — —
ta studánka je hluboká
vždyť musí ukrýt člověka
a člověk je v ní rád — — —

Ta studánka se nezkalí
i když ti srdce bolaví
i když ti srdce churaví
tak člověk je v ní rád — — —

Síla

Je slovo v člověku
a to se nevysloví

Je touha v člověku
a ta se nevytouží

Je bolest v člověku
a ta se nevybolí

Je člověk v člověku
přes všechno
věřím v něj!

Pozdravy

Kořeny vetknout, nepadnout, stát...
(Fr. Šrámek: Mládí zpívá)

Snad proto, že mými 68 lety (smím-li si s odvážnou neskrorností připomenout) již nejméně po 60 let proniká atmosféra Máchova Podbezděží a Smetanova-Krásnohorské „Tajemství“ mého rodiště Bělé pod Bezdězem — podléhal jsem rád a bezmocně šrámkovskému ovzduší kouzelné Sobotky, nesoucí toto jméno snad proto, že po sobotě vzchází den nedělní, poeticky sváteční, a že se městem Sobotkou vstupuje do Českého ráje, krajiny přírody i poezie...

... a tak to po pět let „Broučkovú Dismanova rozhlasového dětského souboru“ u skály Pleskotské prožívaly i naše děti — a tak na to po dalších 60 — 70 — 80 let nebudou moci zapomenout — díky básníku mládí — a díky jeho věrným z kraje soboteckého i z Domu na náměstí...
v d ě ě n ý
Miloslav Dismán

Milé desetileté Recitační studio Šrámkova domu v Sobotce, máš takové pěkné narozeniny a je tedy správné pográtulovat. Tím spíš, že toto přání může vycházet a také vychází z nejpřímnějších pocitů a vztahů. Deset let! To je dlouhá doba pro tak citlivý, neustále se proměňující organismus. Budiž řečeno k Tvé cti i oslavě, že Tvá cesta byla ušlechtilá a čistá. Vždy Ti šlo o to, abys rozdávalo krásu, myšlenkové bohatství básnických textů i košatost naší mateřštiny, abys kolem sebe soustřeďovalo citlivé mladé lidi, kteří mají vztah ke všemu pěknému — a to si alespoň někteří Tvoji mladí členové jistě ponесou do svého dalšího života. Myslím, že to není vklad malý. Co práce se za těch deset let vykonalo, co potíží se muselo překlenout, co nadšení pocítovali Tvoji oddaní mladí i ti,

kteří je vedli! Vážím si i toho, že z Tvého středu vytryskly i hluboké vztahy lidské, vedoucí dokonce i k založení rodiny. Tím se nemůže pochlubit každý.

Co Ti tedy, drahé Studio, přát do dalších let? Hodně nadšení, elánu, síly a víry, nové mladé úsilí a další zapálená lidská srdce. A nová a nová setkání s námi všemi, kteří Tě máme upřímně rádi a hluboce si vážíme Tvé snahy o to, pomáhat pochopit obsah básnických myšlenek a překonávat překážky i tíhu života, ukazovat do světlých budoucích perspektiv.

Tvoje oddaná a věrná

Julie Charvátová

NĚKTERÉ STUDÁNKY

Uprostřed města
náhle se to stane
Pukne dům a z praskliny
zurčí pramen

Opláchněš si ruce:
v kolébce z dlaní
dítě si hraje se svatozáří
jako s prstýnkem

Ráno které jiskřilo
jak nabroušená čepel
je náhle hedvábné
a hebce uloženo v zemi

Táhle piješ vodu
a střásáš z ramen tíži
Šedý valoun žalosvěta
lavinou póz řítí se pryč

Některé studánky
Proutek a Voda
Zaženou moldánky
Kámen se poddá

V. Šlajchrt
PF Ústí nad Labem

10 LET RSŠD

Čas, jak známe, je pojem velice relativní; 10 let je v životě lidském sice nikoli zanedbatelný, ale přeci jen poměrně krátký časový úsek. Ale v životě amatérského recitačního souboru? Jsem si docela jist, že kolektivů, které se deset let systematicky, bez přerušování a s nemalými úspěchy věnují tak náročnému „konficku“, jako je umělecký přednes, nemáme nejen v našem kraji, ale ani v republice mnoho.

Recitační studio Šrámkova domu bude tedy 6. října 1972 slavit desáté výročí svého trvání. Takovéto kulaté jubileum dává pochopitelně příležitost k nejrůznějšímu bilanování. Zájemce o historický přehled odkážu však raději na článek profesorky Marie Hejnové a dr. Vítězslava Šrámkové „K prameni poezie“ ve sborníku „Sobotcká šrámkovská tradice“, vyšlém v roce 1971, neboť jejich autorky jsou v tomto směru jistě nejpovolanější.

Inscenace, určená zmíněnému jubileu, nese název *Chvála jazyka* a vychází z eseje, jehož autorem je (jak také jinak) Fráňa Šrámek. Zcela záměrně jsem použil slova vychází, a rád bych je ještě navíc podtrhl, neboť v tomto případě nejde o pouhou interpretaci básnickova textu. „Chvála jazyka“, tak jak jsme ji měli možnost spatřit při premiéře na XVI. Šrámkově Sobotce, je klasickým příkladem toho, že autorův text, je-li uchopen režisérem na odpovídající úrovni ducha a fantazie, se v takovém případě stává materiálem, z něhož je možno vytvořit náročné, smělé a koncepčně pozoruhodné dílo, jakož i toho, co pro soubor znamená pevná a jasná koncepce režisérova.

RSŠD je ve svém vývoji zcela nepochybně poznamenáno třemi výraznými osobnostmi svých uměleckých vedoucích. První byla Eva Seemannová, která vybavila členy souboru velice dobře po technické stránce, zvláště pokud jde o kulturu řeči. Období „lidových her“ bylo pak jistě vyvrcholením její práce se Studiem. Zásahu Jiřího Paďoura, který vedl Studio v letech 1969–71, vidím především v tom, že dokázal zbavit soubor jisté ztrnulosti a křečovitosti v projevu a díky výrazné spolupráci se skladatelem Václavem Hálkem dosáhl u členů souboru i výrazného pokroku v hudebním citěním interpretovaného textu. Pozoruhodná byla i Paďourova experimentální práce dramaturgická, která se vymykala z běžných a zaběhnutých konvencí řadových souborů.

Václav Martinec je tedy třetím „netuzemským“ uměleckým vedoucím kolektivu, jenž za oněch deset let pozor-

hodně vyspěl, a „Chvála jazyka“ je vlastně jeho první inscenací, v níž se mohl zcela samostatně a beze zbytku dramaturgicko-režijně prosadit. Bylo by jistě předčasné uvažovat o tom, jakým asi vývojem půjde pod jeho vedením Studio dál. Jedna věc je však myslím už dnes jistá. Spojení bohatých Martincových divadelních a pedagogických zkušeností spolu s nespornými (byť pochopitelně amatérskými) kvalitami členů Studia musí nutně přinášet výsledky, zvláště je-li možno stavět na předcházející práci. Není žádným tajemstvím, že největší slabinou v projevu Studia byla složka pohybové kultury. Je to ostatně pochopitelné, neboť na otázky pohybu se u takového typu souboru dostane vždy až o něco později. Avšak pokrok, jaký Studio udělalo v tomto směru za rok práce (která musela být mnohdy nepředstavitelnou a i nepříjemnou dřinou), je málem neuvěřitelný. Nerad bych zde z tohoto zorného úhlu hodnotil shlednuté představení, dalo by se totiž těžko odhadnout, co se stává u členů souboru pevně zafixovaným technickým vybavením a co vzniklo náhodou či šťastnou shodou okolností. Ostatně (a tady se myslím shodnu i s názorem Václava Martince) mnohdy je na představení důležitější, co přinese dovnitř souboru, než jeho bezprostřední dopad na diváky. Pokud tedy „Chvála jazyka“ naznačila cestu, kterou se chce soubor dále ubírat, můžeme se právem těšit na další inscenace. A věřím tomu, že Martincova režijní metoda bude pro práci souboru prostředkem k cestě za syntetickým pojetím divadla poezie, a nikoli snad, jak se ozvaly některé skeptické hlasy, jen jeho konečným cílem.

Ještě si nemohu odpustit malou poznámku na okraj. RSŠD patří už několik let mezi špičkové soubory v kraji. Bohužel se občas stává, že výsledek jeho práce může poznat jen poměrně malý počet ostatních souborů, neboť Studio to jaksi časově nevychází, aby se vždy mohlo zúčastňovat např. krajské soutěže. Myslím si, že je to škoda jak pro RSŠD, tak i pro jiné kolektivy, které by se z jeho práce mohly mnohemu přiučit. Snad by tedy stálo za to, pokusit se pro příště načasovat práci tak, aby tato moje poznámka byla jednou pro vždy zbytečná.

A na závěr? Nejsem příliš velkým ctitelem oslavných tirád a ód, leč na druhé straně si uvědomuji, že mezi přáteli bývá dobrým zvykem blahopřát si k některým významným jubileím, jako jsou například narozeniny, zvláště pak kulaté. Tedy: Lámejte vaz i nadále. To vám přeje váš
SUP

Jubilejní souborové vystoupení

Když má přijít do souboru nový vedoucí, všech členů se zmocňuje napjaté očekávání. Dohadují se, jaký bude, jaká s ním bude práce, jak bude postupovat, co vyžadovat a jak si nás dovede získat. Nejinak tomu bylo i v případě Václava Martince, který k souboru přišel na podzim r. 1971. Původně s námi měl pracovat jen na pohybové stránce našeho projevu, ale nakonec se nás ujal i jako vedoucí.

Nejdřív pomohl uvést na scénu rozpracované pásmo *Zpěv Země a kosmu*. Pak se hned pustil do vlastní samostatné práce. Na jedné zkoušce přišel, přečetl nějaký text a dal nám hádat, kdo je jeho autorem. Názory byly různé, často padlo jméno Karla Čapka, ale když dočetl, všichni jsme se shodli na Fráňovi Šrámkovi. Byla to jeho *Chvála jazyka*. Text se nám líbil a s velikou chutí jsme se pustili do práce, která se sice mnohokrát ukázala ne právě snadnou, ale byla nádherná.

Celé pásmo mělo mít velmi nezvyklé moderní pojetí, šlo o vyjádření slova pohybem. Textový part byl celý svěřen Jardovi Chrpovi, soubor do něho zasahoval, narušoval jej a zase spojoval známými Šrámkovými verši. Každá zkouška se začínala ostrou rozcvičkou. Po ní jsme se učili soustřeďovat, vžívat se do různých situací, naučit se poznávat a udržet různé rytmy, umět si navodit určitý pocit a vyjádřit ho pohybem a slovy. Ze začátku toho bylo na nás trochu moc. Vyžadovalo to vysoké soustředění. Musili jsme si hlídat tělo, hlas, rytmus, dávat pozor na partnery a neustále nutit svoji fantazii pracovat. Pokoušeli jsme se o různé etudy, vymýšleli pohádkové příběhy, snažili se vzpomenout si na situaci, kdy jsme měli

určitou náladu, a pokoušeli se navodit si ji. Vyhledávali jsme a interpretovali všechny možné existující zvuky (např. lesa, louky, ticha apod.). Popisovali jsme svou fantazii při navození představ bouře nebo slunného dne za poledne. Zprvu byl naším úhlavním nepřítelem ostych a nedostatek silné vůle říct, co si myslím. Velmi nám ale pomohla naše „babylónština“ — řeč, kterou jsme si každý skládal z různých hlásek, které sice netvoří slova mající v češtině nějaký význam, ale která se nám, spojená s pohybem, brzo stala řečí zcela srozumitelnou. Používali jsme jí při práci ve Studiu velmi často. Na tento způsob jsme si brzo zvykli a už nám vůbec nepřipadal nezvyklý nebo neúčelný. Snad jen ti, kteří se přišli jako diváci počívat na naše zkoušky, se tvářili trochu překvapeně, ale my už tušili, že sice pomalu, ale zcela jistě směřujeme k určitým hodnotám.

Vašek Martinec nám v kompozici pásma nic nevnucoval. Její stavba byla utvořena z prvků, které vznikaly z našich nápadů postupně během zkoušek a které Vašek vbral a použil. Takže jsme po dlouhém vnitřním boji — určitě nepřeháním, když proces, který jsme si každý v sobě a se sebou prodělali, nazvu bojem — shledali, že jsme téměř u cíle své cesty. Nejenže jsme mohli s klidem a velkým úspěchem vystoupit na ŠS a oslavit tak 10. výročí trvání RSŠD. Ale každý z nás si odnesl hodně cenného přímo pro nás samotné a ukázaly se před námi nové, dosud nepoznané krásy a nové cesty, po kterých půjdeme ať již jako soubor nebo každý sám v soukromém životě dál.

Zuzana Burešová

O bystrých očích Miloslavy Hrdličkové-Šrámkové a věcech kolem nich

Ráda se dívám do chytrých očí Miloslavy Hrdličkové-Šrámkové na jejím portrétu v Šrámkově domě. Oči radí, povzbuzují a inspirují.

O životnosti básnického díla rozhodují jeho umělecké kvality a bohatý lidský náboj. Zájem veřejnosti je však dobré povzbuzovat. Tomu Šrámkova žena rozuměla. Odtud také odkaz Sobotce, vznik Šrámkova domu a jeho zabezpečení. Vedle hodnot ekonomických zanechala i moudrý příklad životního díla, ponaučení a rady, jimiž neskrblila ani v posledních dnech svého života. — Přehlížíme-li posmrtná vydání básnickových spisů, čteme jako komentátory, vykladače a editory vynikající jména české literární historie a kritiky. Milka je všechny dobře znala, bystře prohlédala jejich kvality, ale byla i pronikavým kritikem těchto osobností i samého Šrámkova a jeho díla, které přec milovala a jemuž oddaně sloužila. Hledala mezi literárními vědci, obracela se k novým a uměla se také rozejít. Věděla dobře, jak dovede uměleckému dílu někdy uskodit jediný vykladač, třeba i zasvěcený a plný přesvědčení a dobré vůle, dívá-li se na ně jednostranně a chce-li mít svého autora jen pro sebe. Ráda se obklopovala mladými lidmi, zvláště adepty umění a literární vědy, a ochotně jim pomáhala, jakmile zjistila u nich schopnosti a zájem o Šrámkova.

Stála vysoko nad pomluvami a lacinými úsudky těch, kdo se domnívali, že hledá ve styku s mládím omlazení a životní povzbuzení. Jakoby ona, třeba nakonec těžce vládnoucí bolestivými údy a s pamětí vypovídající službu, potřebovala kdy od koho povzbuzení! I na konci svých fyzických sil překypovala životností a silou ducha. Třebaže se ráda stýkala se Šrámkovými starými přáteli a vrstevníky, třebaže měla ráda i společnost starých spolupracovníků, s nimiž v minulosti svedla ne jeden boj za ženská práva, orientovala se především na mladé lidi. Vždyť oni měli nést dál šrámkovskou štafetu.

Kolikrát jsem ji slyšela toužit, aby do Šrámkova domu chodila mládež, děti. Dívám se dnes do těch bystrých očí Strettihho portréta a hledám v nich souhlas a uspokojení. Její dům — neboť Šrámkův dům je její dům — žije. Chodí sem z blízka i z daleka Šrámkovi čtenáři, po pět let již se v něm scházejí studenti a profesori pedagogických fakult, deset let se tu o Šrámkových Sobotkách hlásí mladí recitátoři Východočeského kraje. Co nový ročník Šrámkovy Sobotky, to nové jméno české kultury se zapisuje do knihy návštěv v Šrámkově domě. Po deset let tu pravidelně o sobotách a nedělích pracují sobotecké děti a mladí lidé.

Recitační studio Šrámkova domu je dnes patnáctičlenný stabilizovaný soubor. Někteří jsou jeho členy sedm, osm, devět i deset let, nejmladší tři roky. Uvážíme-li, že Sobotka má jen něco málo přes 2000 obyvatel a jen základní devítiletou školu a spočítáme-li všechny úspěchy Studia,

zájímavost jeho dramaturgie a zvláště v poslední době modernost metodické práce s mládeží, jak se u nás pěstuje, můžeme říci bez nadsázky, že Šrámkův dům nahrazuje Sobotce literárnědramatické oddělení dobré lidové školy umění.

Dveře Šrámkova domu jsou všem mladým soboteckým lidem otevřeny. Rodiče však ještě málo chápou význam estetické výchovy pro vnitřní život dětí a jdou spíše za hodnotami, které vedou k rychlému hmotnému prospěchu. Musíme také uznat, že studijní práce v souboru, která je spojena s pečlivě připravovanými vystoupeními pro veřejnost, při vši radostnosti není vždy lehká.

Vzpomínám ráda na jeden rozhovor s Milkou, který jsme spolu vedly cestou do Prahy, když jsme se vracely z jedné soboteckých prázdnin. Uvažovala tenkrát střízlivě a bez sentimentality, co asi zbude ze Šrámkova za padesát nebo dokonce sto let. Ty úvahy mi vstupují na mysl vždy, když se čas od času ozvou hlasy proti nadměrnému hodnocení básníka. Proto vítám každý nový přístup k Šrámkovi, hledačský a kritický, zvláště když vychází ze skutečných znalostí a je šrámkovsky znepokojující. Proto také oceňuji velice poslední práci našeho souboru na „Chvále jazyka“ a ráda bych, abychom se jednou vrátili k diskusím a úvahám o tváři básníka, jak jsme je začali s Václavem Martincem při studiu básně „Podobizna“.

Milka Hrdličková-Šrámková byla člověk nového světa, člověk socialistický. Socialismem žila. Sama její závěť, její odkaz je čin socialistický. Od dětství si zvykla pokrokové práci pro veřejnost, obírala se vždy ráda dětmi a mládeží, kterou dobře znala, a věděla, jak na ni.

Od mládeže, od souborů se žádá dnes více než kdy jindy smysl pro potřeby současné společnosti, vystupování o různých výročích, oslavách apod. Pro naše Studio, které je zřízeno při literárním archívu, znamená každé takové výročí nebo oslava hlubokou sondu do historie a literatury, z níž se potom rodí hodnotné vystoupení. Tak např. v roce 1971 „Jitřní píseň Jiřího Woltra“ s přednáškou o proletářských básnících 20. let, v roce 1972 vystoupení „Maléřečku náš“ s besedou o prvních májích v české historii a literatuře. I pro příští rok chceme pokračovat v tomto seriózním postupu, který sice nesměhuje k vnější okázalosti, zato je s to zapustit v myslích a srdcích hluboké kořeny. A o to jde.

Milka hledala mezi svými přáteli pomocníky a následovníky. Věříme že v Recitačním studiu Šrámkova domu jsme našli pro soboteckou kulturní tradici ne jednoho spolupracovníka i následovníka. Proto si vážíme všech, kdo jako umělci vedoucí souboru, poradci a přátelé chápou naše úsilí. Nad jiné tu musím připomenout pedagogicky neobyčejně cennou, účinnou a taktičtí spolupráci protektorky a věrné pomocnice Studia, odborné asistentky DAMU v Praze Daniely Musilové. Marie Hejnová

Za Václavem Kamelským

30. července 1972 zemřel po kratší nemoci ve věku 58 let pracovník kabinetu českého jazyka a literatury Krajského pedagogického ústavu v Praze, zasloužilý školský pracovník Václav Kamelský. Rozloučení se zesnulým se konalo 4. července 1972 ve velké obřadní síni strašnického krematoria, kde za jeho sobotecké přátele promluvil Drahomíra Bílková-Kyzivátová.

Tak by asi zněla úřední suchá zpráva. Taková je však i pravda, která vyvolala krutou bolest v srdcích všech, kteří ho znali, a zvláště v srdcích nás, kteří jsme ho znali jako účastníka a spoluorganizátora Šrámkových Sobotek.

Václav Kamelský. Zamílovali jsme si ho u nás v Sobotce, jakoby odedávna patřil k nám. Vytvářel svou družnou povahou součást „genia loci“, rozdával své bohaté znalosti a přiváděl k nám další „své věrné Pražany“, kteří se stávali trvalými přáteli našeho kraje. Měli ho však rádi i všichni ostatní účastníci Šrámkových Sobotek i všichni Sobotečtí, s kterými přišel do styku. Nejen pro jeho znalosti, ale zvláště pro jeho úžasný smysl pro humor, proto, že nikdy nezkazil žádnou legraci, nikdy nedovedl zarmoutit. Až letos — nejprve když mu nemoc nedovolila přijet na letošní Šrámkovu Sobotku — a potom, když jsme se dověděli tu smutnou zprávu...

Milý příteli, nejen Tví věrní Pražané, ale ani Tví přátelé sobotečtí na Tebe nikdy nezapomenou! Plným prá-

vem Ti při posledním rozloučení zněly Šrámkovy verše a píseň Znáš já jeden krásný zámek a vzdálená Sobotka se s Tebou v tu chvíli loučila hlaholem svých zvonů. Vždyť jsi byl náš!
(Nekrolog přineseme v příštím čísle.)

Sobotecký dostavník před r. 1905
Snímek věnovala paní R. Čejková soboteckému archívu

Za Janem Boudyšem

19. června 1972 zemřel v Sobotce ve věku 75 let učitel a básník Jan Boudyš. Celý svůj život zasvětil a dělil třem láskám: rodině, škole, literární práci.

Ve svých přečetných básních a dopisech glosoval život kolem sebe. Díval se velmi pozorně.

Syn venkovského chalupníka vyšel po studiích do světa, aby rozséval dobré semě, které mělo sloužit lidem. Jako učitel měl k tomu dostatek příležitostí a dovedl jich také využít ve škole i mimo ni i poté, kdy jako voják I. světové války musel prožít mnoho zlého. Vrátil se mezi děti se srdcem nezkrúšeným, s duší odhodlanou vychovávat svěřenou mu mládež tak, aby se snažila zůstat vždy věrna své zemi, svému národu a pravdě. Ve svých verších vyjadřoval Jan Boudyš všecko, co prožil a procítil. Vždy — i v temné době fašistické okupace — zůstal věren svému poslání. Sám o tom píše velmi často. V dopise z 28. 3. 1972 mimo jiné: „Při výchově svých i školních dětí vždy jsem největší váhu kladl na spravedlnost, poctivost a dobrotu srdce.“

Ovšem, že v životě nepoznal jen ty vlastnosti, pro které tak horuje. Jeho učitelská, vlastivědná a další činnost, jako práce pro rozkvet obce, kde působil (napsal například celou kroniku obce Března z lásky k věci, bez odměny) pro písemnictví krajanského druhu (časopis Mladoboleslavsko, Boleslavan) i pro literaturu vůbec, nebyla vždy hodnocena tak, jak si zasloužila. A to nesl velmi trpce.

Zatrpkl pro úskoky, pro nedostatek uznání, které mu patřilo, pro nepochopení. Vždyť i jeho básně mu vraceli ti, o kterých soudil, že chápou a dovedou člověku jeho druhu rozumět.

Psal mnoho básní, psal i prózy, které nebyly zveřejněny. A my chápeme, jak takováhle věc člověka tíží. Nejvýstižněji píše o tom Carolina Maria de Jesus ve svém díle „Deník ženy z favely“: „Šla jsem si pro sešity, které se vrátily ze Spojených států. Přišla jsem do favely. Smutná, jako by mi zmrazčili kus mého těla... Nejhorší políček pro toho, kdo píše, je, když mu vrátí jeho dílo.“ Unie např. měla vydat jediný Boudyšův román: „M l a d í“. Četl jsem jej v rukopise jako celou řadu Boudyšových povídek a mohu říci, že to bylo dobré, krásné dílo. V jednom dopise J. Boudyš uvádí: „Unie byla zlikvidována a román odpočívá ve sklepe kláštera, jestliže neshnil.“ Ne, nikdy nemohl zapomenout na zlý osud tohoto románu. Nebyl vydán, a to je totéž, jako kdyby jej vrátili. Básník byl zase o jednu naději chudší, o jedno hořké zklamání bohatší. A ještě po létech je znovu prožíval.

Napsal i prózu ze školského života a nazval ji „Revoluce ve škole“. Leží dosud jako rukopis v jeho skříni.

Přes to vše nemohl položit pero. „Ano, píšu básně, ale pro své potěšení a nikam je již neposílám.“ (Dopis z 21. 1. 1972). Jedna z těch, jejichž opis mi poslal, nese název „Myslím si, myslím“. Uvažuje v ní o smyslu života a vyjadřuje i rozhořčení:

„Myslím si, myslím, říci se zdráhám,
cože je život a co lze čekat od smrti.
Život je asi podoben vahám,
jež smrt krátce a bezohledně rozdrtí.“

Co dobrého děláš, tam klesat má miska,
snad lehčeji se potom umírá,
finále smrti v raku života píská,
zda duši jiné světy otvírá?

(21. 1. 1969)

Či litovat bys chtěl toho, co nelze vrátit?
Jen na smrt jako na vykoupení se těš,
na svět nic jsi nepřinesl, nemáš co ztratit,
pravdu jsi hledal a poznals, že všecko byla lež.“

Bylo tedy, jak patrně, samotnému básníkovi mnohdy smutno a vlna trpkosti ho občas zalila. I vlna tesknosti.

„Rád jsem si alespoň zazpíval vždycky, i když někdy mi bylo do pláče, tož jsem zpíval smutnou. Teskných národních písní máme vlastně nejvíce. Nyní mi často vylétné písnička „Umrem, umrem, ale neviem kedy...“ (Dopis datovaný 23. 3. 1972.)

To už mýslíval na konec své pouti. „Parte mám napsané,“ píše jindy, „poslední vůli rovněž, zpopelnění v Se-

milech, případně v Nymburce. Mám napsánu báseň Domove, domove, je na pásku, sám jsem recitoval...“

I to si jistě uměl představit, jak budou znít jeho verše z jeho úst nad jeho rakví. Něco neobyčejného, nezvyklého. Však také Jan Boudyš byl člověk neobyčejný.

„Nehledal jsem v životě nikdy žádnou slávu, pouze když jsem své věci psal, byl jsem u toho šťasten.“ (V Sobotce 16. 9. 1958.)

Jan Boudyš vydal tři sbírky básní: „Jiskření tmy“ (1933), Píseň života (1936), Zvěstování (1940).

Některé jeho básně byly zhudebněny. Asi 70 otisklo Národní osvobození, další BOLESLAVSKO, Mladoboleslavsko, „Zpěv země“ vyšla ve sbírce „K počtě zbraň praporu“. Jiné básně porůznu. Báseň „Rozséváč“ (adresovaná školnímu insp. K. Sellnerovi) vyšla mimo jiné Boudyšovy verše v Almanachu školství okresu mladoboleslavského.

Některé Boudyšovy básně byly zhudebněny J. Plavcem, Fr. Spilkou, Hugo Dohnalem.

Některé verše připsal Fraňu Šrámkovi, jehož básnického odkazu si velmi vážil.

Jan Boudyš odešel. Ale vše krásné a dobré, co vzešlo z jeho ducha, z jeho srdce, zůstane s námi. Alois Havel

Sobotecký vzduchoplavec

Památník na sjezd rodáků v roce 1906 obsahuje kromě jiného cennějšího obsahu také črtu s názvem Náš první balón. Je podepsána zkratkou Ma-Ku, všem tehdejšími čtenáři zcela průhlednou — Gustav Maštálka a Jan Kubů. Celá stylizace této písemnosti ovšem jasně ukazuje na zcela převažující účast autora na druhém místě uvedení, Jana Kubů. Próza popisuje rádobu humorným způsobem nezdařený pokus soboteckého astronauta na Bořenovách. K textu je připojena i fotografie. Na ní vidíme diletantsky vyrobené letadlo s křídly, jakýsi větroň, tedy žádný balón, což autoři — nebo druhý z nich — patrně nerozlišovali. Dnes s odstupem šedesátiletí by snad bylo vhodné připomenout si znovu osoby, zúčastněné na této pro Sobotku tehdy senzační události — a trochu zauvažovat.

Kdo byl ten posmíváný „ztreštěnec“, který podle názoru „rozumných občanů“ dělal takové pokusy? Jméno jeho se neuvádí. Byl to František Tschachermayer. Sotva deset čtenářů těchto řádků bude toto jméno ještě znát. František Tschachermayer, po sobotecku vysloveno Čachmayer, měl v té době a něco déle i později menší obchod střížním a podobným zbožím pod podloubím domu čp. 6 na náměstí vedle radnice. Já sám se na toho pána již nepamatuji, nevím, jak byl dlouho živ. Pamatuji však tento obchod, paní a dceru, jménem tuším Toničku. Jsem přesvědčen, že jeho pokusy prováděné zřejmě bez značnějších fyzikálních vědomostí a hlavně s naprosto nedostatečnými technickými prostředky by se pokrokovým lidem oné doby nezdály tak bláhovými. Čteme-li o pokusech různých proslulých aviatiků té doby, našeho inženýra Kašpara a Čiháka, zjistíme, že jejich pokusné aviony byly neobyčejně primitivní vlastní neumělé výroby. My, kteří ještě Jana Kubů pamatujeme a znali jsme jeho nedostatek smyslu pro jakýkoliv pokrok, obsahem prózy nejsme překvapeni, byla produktem názoru tehdejšího malého města. Doba ovšem ukázala, že posmíváný snílek viděl dopředu trochu jasněji, i když jsem o jeho pokusech nenašel záznam v archivu Národního technického muzea.

Nám však jde hlavně o zaznamenání hlavních dat této příhody. V textu jmenované prózy se vyskytuje ještě jméno Fok. Také zde třeba vysvětlit, na koho zde bylo mířeno. Byl to František Fouček, mistr holičský. Měl svou officínu v domě pana Cumpfa čp. 217 na hoření straně náměstí. Byl výtečný kytarista, společník, zpíval kuplety a snad dovedl i složit deklamace. Byl tedy na tomto poli vážným konkurentem Janu Kubů, kterému proto tento nezdařený aviatický pokus přicházel velmi vhod. Holič Fouček se později odstěhoval do Mladé Boleslavi, kde již měl holičství také jeho bratr. O době svého působení v Sobotce se mnou jako studentem nejevil zájem mluvit. Druhý pan Fouček mne učil hrát na kytaru.

Autoři této málo zdařilé sobotecké aviatické satiry z roku 1906 se ještě dožili rozmachu toho, co se jim kdysi zdálo tak absurdním. Jaromír Kuchař

O JEDNÉ FALEŠNÉ ZLATCE

Karel Peukert

Revoluční léta 1848—49 měla neblahý vliv na finanční hospodářství státu. Rakouská finanční správa se sice snažila různými opatřeními zmenšit měnové nesnáze, nasetkávala se však s žádoucími výsledky.

Lid byl vystrašen. Začal nedůvěřovat papírovým penězům, jmenovitě po odchodu císaře z Vídně dne 17. května roku 1848, kdy proskočily zprávy, že papírové peníze nejsou kryty. Lidé houfně vybírali vklady a předkládali papírové peníze Národní bance k výměně za stříbro. Zakrátko však zmizely stříbrné mince z oběhu, protože je lid tezauroval a platy do ciziny se prováděly ve stříbře.

Úbytek stříbrných peněz měly nahradit papírové bankovky, zlatky a dvouzlatky, které byly s datem 1. 7. 1848 vydány.

Jejich černý jednostranný rytinotisk byl nedokonalý, a proto byly zhusta padělány. Jako doklad přinášíme vyobrazení jedné takové falešné jednozlatkové bankovky, která před nějakými 120 lety na Sobotecku obíhala.

Omšelý záznam z roku 1856 na rubu této bankovky vede nás k soboteckému sousedu Ptáčnickovi, který v druhé polovině minulého století bydlel v domě čp. 195.

Obchodník Josef Antonín Ptáčník, který byl dědečkem generála MUDr. Josefa Pícka, bratrance Fráni Šrámka, přijal v roce 1856 od truhláře Čubana z Vobruvce (Obrubců) určitou peněžitou částku. Ptáčnickovu pozornost upoutala však jedna papírová zlatka. Po bedlivém zkoumání zjistil, že zlatka je ručně kreslena a je tudíž falešná. Zabavil ji a jako velmi opatrný obchodník napsal o tom německy na jejím rubu krátkou poznámku. Snad proto, že chtěl zlatku odevzdat úřadům.

K tomu ovšem nedošlo, takže v roce 1942 mohl vnuk J. A. Ptáčníka dr. Pícek tuto zajímavou padělanou bankovku darovat soboteckému muzeu, kde je pod číslem 3031/I. 1 171 inventována.

Zde je její popis:

Lícní strana je věrnou kopií pravé bankovky. Je ručně kreslena tuší.

Rubní strana je bez tisku s vlastnoručně psaným Ptáčnickovým zápisem: 1856 Von Čuban Tischler aus Wobrubetz confiszirt Ptčk.

Rozměr 122 × 70 mm.

Platnost jednozlatkových bankovek s datem vydání 1. 7. 1848 končila podle císařského patentu ze dne 31. 8. 1858 dnem 31. 12. 1859. Je pozoruhodné, že tato bankovka, ač byla falešná, obíhala dosti dlouhou dobu, což dokazují viditelné stopy oběhu. Obyvatelstvo pravděpodobně nevěnovalo tehdy zvláštní pozornost nižším hodnotám papírových peněz. Že falešná bankovka, aniž byla státní finanční správě předložena ke zničení, mohla tak dlouho obíhat, je možné vysvětlit také tím, že ji lidé, kteří zjistili, že je falešná, podstříhli při placení zase někomu jinému, aby nepřišli k vlastní škodě. Teprve obchodník Ptáčník ukončil její vratkou směnnou funkci.

Pomístní jména v Čálovicích

Čálovice jsou jedna z nejmenších vesniček na Sobotecku, sloučená je nyní se Sobotkou. Patří ale k nejstarším obcím v celé kraji a je první vsí v okolí Sobotky, která je doložena v písemných materiálech (již r. 1229).

Třebaže je katastr obce malý, zachovalo se zde několik zajímavých pomístních jmen. Projdeme tedy celý katastr a u některých jmen se zastavíme.

Vyjdeme-li z obce po silnici ke Stěblovicím, můjíme u ostré zatáčky nejprve pozemky **Na okrouhli**, vpravo od silnice. Nad nimi v blízkosti bývalého šutráku se říká **Na bahnech** a **Na hladomři**, na druhé straně silnice **Na lišovce**. Jsou zde všude lesíky a močálovitá, neúrodná půda. Pak následuje po levé straně silnice les **Ryje**, ten však patří převážně do soboteckého katastru. Na pravé straně silnice již před rovinou u Stěblovic jsou pozemky **Na šitrovkách**, sloužící nyní jako skládka odpadků.

Pokračujeme v obchůzce po cestě ze Stěblovic k Babylonu, pod níž patří do čálovického katastru pozemky **Na kopaninách**, kde jsou louky a les. Pod Babylonem jsou pole a zahrada ze starým pomístním názvem **Na lajtě**. Jeho původ je neznámý.

Jdeme-li od Babylonu k Čálovicím, zůstane nám po levé straně pole **Na Zikovém**, nazvané podle bývalého majitele.

Mezi touto cestou a Ryjí se polím říká **Na štenberku** — původ tohoto jména také neumíme vysvětlit.

Z cesty od Stěblovic k Nepřívěci můžeme k Čálovicím sejít také s návrší od Hůry. Tu můžeme nejprve po pravé straně velké pole **Na stráni** a pak v místech, kde se obě cesty spojují, jsou pole a louky s pomístními názvy **Na sekyře**, **Na sviňském fleku**, **U studánky**, **Na zlaťáku** a **Na široké**. Dále vpravo začíná území **V lavičkách**, které zasahuje do soboteckého katastru směrem k Humprechtu. Zbývá nám ještě několik pomístních jmen polí a luk v blízkosti obce severním a západním směrem. Některým těmto pozemkům se říká dosud podle bývalých majitelů (**Na Maštálkovém**, **Na Šturmovém**, **Na Tkalcovém**, **Na Zofkovém**), další se jmenují **Na ohradě**, **Na křenovce** a **Za humny**.

Josef Ječný

Pro zajímavost uvádíme, že některá z těchto pomístních jmen jsou doložena již ve starých pozemkových katastrech. V tereziánském katastru r. 1715 (kdy Čálovice měly 11 domů) jsou uvedeny názvy V kopaninách, Na lajdě, Na štenberku, Na široký louce, Na sviňském fleku, Pod vohradou, V lavičkách a Za humny; většina z nich se opakuje i r. 1787 v josefském katastru (tehdy bylo v Čálovicích 13 domů). Zde nacházíme i další zajímavá pomístní jména, dnes již zaniklá, jako V vině, Na hrubým vestrově, Na zlatým vrše, Na kozlinách aj. Proti roku 1715 se změnil i pravopis, píše se již Na lajtě, Na štenberku.

LITERÁRNÍ ZE SOBOTECKA

- Šrámkovu báseň I do těch Lidic otiskly v úplnosti nebo částečně Mladá fronta, Rudé právo a Svoboda 10. VI., Naše rodina a Svět socialismu č. 23, Hlas revoluce 3. VI., Čs. televize 5. VI., Znojensko 14. VI., Český jazyk a literatura č. 10/72 a Bousovák č. 6. Další Šrámkovy verše přetiskly Kroměřížská jiskra 13. V. (Jen houšť), rakovnický Rozvoj 7. IV. (Strach z lásky), Svobodné slovo 30. VI. (Finale), Vlasta 10. V. (Žena), Zemědělské noviny 1. VII. (Bylo snad pozdě), Vlasta 26. VII. (Voják v poli), Svoboda 15. VII. (Letní krajina), 22. VII. (Vřes) a 29. VII. (Svatba). Prózy Fráni Šrámka jsme našli ve Večerní Praze 23. VI. (Před bouří), v Rudém právu 1. VII. (Mobilizační rozkaz) a v Besedě 23. VI. (Na silnici). Tisk si tak většinou připomínal 20. výročí Šrámkova úmrtí. Další články k tomuto výročí přinesly Večerní Praha 27. a 30. VI., Lidová demokracie, Práce a Volkszeitung 30. VI., Mladá fronta, Práce a bratislavská Pravda 1. VII. a Čtenář č. 5.
- Vztahy Vladislava Vančury ke Šrámkovi připomíná Česká literatura č. 1 a Hlas revoluce 27. V., vztah Jožky Jabůrkové ke Šrámkovu dílu Vlasta 26. VII. a vztah Fráni Šrámka a St. K. Neumanna Obrana lidu 1. VII. Vzpomínky Zdeňka Štěpánka na Šrámka připomíná Svobodné slovo 24. VI. Ze svého vztahu ke Šrámkovu dílu se zpodobávají Jana Štěpánková (Sedmička 27. IV.) a E. Kubíčková (Výběr 1/72).
- Uvedení Léta v Ostravě recenzuje Rudé právo 2. VI., uvedení Měsíce nad řekou v Litoměřicích hodnotí tamní Proud 19. V., rozhlasové nastudování Léta glosuje Mladá fronta 30. VI., která zde píše i o připravovaném výboru ze Šrámkova díla Podivný nepokoj.
- Další kreslený vtip Jana Vyčítala v Mladém světě č. 31 vychází ze šrámkovského citátu „Chtěl bych tě potkati v lukách“.
- O letošním Šrámkově Písku psala Mladá fronta 10., 13., 14., 16., 19. a 22. VI., Lidová demokracie 13. VI., Rudé právo 19. VI. a Svobodné slovo 23. VI.
- Knížku Sobotecká šrámkovská tradice recenzuje Česká literatura č. 1.
- Program XVI. Šrámkovy Sobotky zaznamenaly Zemědělské noviny 13. IV., Večerní Praha 21. VI., Předvoj 23. a 30. VI., Pochodeň 21. a 27. VI., Svobodné slovo 27. VI., semilský Rozvoj a Zář Mladoboleslavska č. 26, Život Budovcovy župy č. 7—8; průběhem ŠS se zabývaly Rudé právo 1. a 3. VII., Mladá fronta 3. a 4. VII., Pochodeň a Lidová demokracie 3. VII., Svobodné slovo 3. a 13. VII. a Naše rodina č. 27. O účasti Svitavských na ŠS se zmínila Mladá fronta 26. VII., o účasti brněnského Pírka Rovnost 10. VI. a 4. VII. Sraz turistů na ŠS glosovaly Předvoj 16. VI., Pochodeň 22. VI. a Čs. sport 14. VI. O sobotecké EVZ se zmínila Pochodeň 21. VII.
- V 5. čísle časopisu Film a doba píše J. Hrbas o vztahu Václava Kršky k dílu Fráni Šrámka.
- Jaroslav Šulc v Listech Památníku Petra Bezruče č. 14—15/71 uveřejnil životopisnou črtu „Epik ostravské periferie Ladislav Třinecký“.
- Rozhovor s Jiřím Najmonem a jeho verše Lásky, K ránu a Předjaří v Sobotce jsme našli ve Vlastě 19. VII.
- Pochodeň otiskla básně Blanky Švábové 10. červen 1942 (10. VI.), a v Pustých zhradách (20. VII.), v Mladé frontě 19. VII. byla její báseň Zas jednou.
- O Vokálově výstavě samorostů v Sobotce se zmínily Zemědělské noviny 26. V.
- Kresbu Sobotky od O. Sobolové otiskly Učitelské noviny 1. VI.
- Ve středu pozornosti tisku byl i hrad Kost. Jeho kresbu jsme viděli v Mateřídoušce č. 10, o koncertech na Kostí psaly Mladá fronta 24. VI., Lidová demokracie 29. VI. a Pochodeň 6. VII., fotografií hradu přinesla Mladá fronta 7. VII., o podkosteckém hotelu psaly Předvoj 9. a 23. VI. a Pochodeň 28. VI., o sbírcě gotického umění Svobodné slovo 26. VII., o chystaném orientačním závodě pod hradem Mladý svět č. 28, o táboření pod Kostí Rozvoj č. 30

a velkou reportáž o hledání zakopaného zvonu na hradě uveřejnil Svět v obrazech č. 29.

- Barevný snímek Trosek byl v Květech č. 23.
- O pobytu labutí na Pískováku píše bousovský Plamínek z května.
- Rekonstrukce osvětlení v Sobotce si všímají Zemědělské noviny 20. VII. a Pochodeň 14. VII., sobotecké jesle chválí týž časopis 19. VII.
- Turistické reportáže a informace ze Sobotecka najdeme v Květech č. 17, ve Willkommen in der Tschechoslowakei č. 1, v časopise Turista č. 5, v Rozvoji č. 29, v Záři Mladoboleslavska č. 29 a v Předvoji 9. VI.
- V Rozvoji 7. VI. najdeme informace o soutěži zemědělských učňů v Mladějově a o utkání fotbalistů Sobotka—Lomnice.
- V posledních číslech Předvoje píše O. Martinec o květech na soboteckém náměstí (9. VI.), o mládeži (21. VII.) a o Sboru pro občanské záležitosti v Sobotce (28. VII.), dále jsou zde příspěvky o pomoci ZDŠ v Sobotce Vietnamu a o srazu PO v Sobotce (9. a 16. VI.), o lehké atletice na Mladějově (23. VI.), reportáž ze sobotecké Fruty (30. VI.), O. Hurská píše o školní akademii v Sobotce (7. VII.), jsou zde zprávy o Humprechťě (7. VII.), o oslavách 40 let kopané (14. VII.), o práci JZD Markvartice a Staňkova Lhota (21. a 28. VII.), článek o původu jména Libuň (28. VII.) aj.
- V 6. čísle Bousováka najdeme články o rodu Najmanů, o hasičích v Dolním Bousově a o ing. Fiedlerovi, J. Kozák zde píše o Lidicích a v 7. čísle o J. Jabůrkové.
- **Josef Křivka: Výrobní a tržní výsledky hospodářství Václava Ječného z Rytířovy Lhoty na Sobotecku v letech 1876—1909** (Vědecké práce Čs. zemědělského muzea 10, str. 63—100). Tato studia vynikajícího historika dějin zemědělství je překvapením již svým nadpisem. Hospodářské účty a ostatní archivní prameny, z nichž lze spolehlivě zjistit údaje o hospodaření jednotlivých zemědělských závodů, bývají totiž obvykle k dispozici jen pro velkostatky. Statistické výkazy od konce šedesátých let minulého století byly publikovány ve zpracování pro velké územní a správní celky.
- Už z toho je zřejmé, jak velikou cenu mají záznamy Václava Ječného z Rytířovy Lhoty, uchovávané v Okresním archivu jičínského okresu, které umožňují — díky vysoce odbornému zpracování — podrobný obraz výrobních a tržních výsledků na jednom konkrétním hospodářství na Sobotecku. Tyto záznamy se svou povahou podstatně liší od zápisků Vavákových či Dlaskových. Jejich využití bylo ovšem podmíněno konfrontací s jinými archivními prameny, což autor studie učinil skutečně zasvěceně.
- Výsledky jsou překvapivé. Na Ječného usedlosti v Rytířově Lhotě se dosahovalo vyšších výnosů, než tomu bylo v celozemském průměru v Čechách, na ostatním Sobotecku a pochopitelně i v celé západní části Podkrkonoší. Autor srovnal Ječného výsledky s výnosy sedmi odborně vedených velkostatků a konstatoval, že toliko dobře spravované velkostatky na půdě daleko úrodnější měly vyšší výsledky, než kterých dosáhl Ječný. Lze však říci, že podobného výsledku se dosahovalo i na ostatních rolnických hospodářstvích? Kéž by se na Sobotecku a nejen na Sobotecku objevily zápisky jiných rolníků...
- Dr. Josef Křivka CSC. zpracoval podle Ječného zápisků i přehled výsledku živočišné výroby. Pozoruhodné je, že celá třetina příjmu z potažních prací vplynula z práce pro drobné rolníky, kteří neměli vlastních potahů, a pokukoval tak i na to, jak složité a propletené byly vzájemné vztahy na vesnici, jak byli drobní zemědělci závislí na velkých sedlácích.
- Škoda, že zápisky neobsahují zřejmě údaje o tom, kolik zaměstnával Ječný čeledě a jak je platil, či jak využíval k sezónním pracím bezzemků a drobných zemědělců. Po stránce ekonomických výsledků však jeho hospodaření sneslo srovnání se statistikami o dosažených průměrech ve státech s tehdy nejvyspělejším zemědělstvím na světě a z toho srovnání vyšla selská usedlost na Sobotecku výborně.
- Křivkova práce je psána jasně a srozumitelně a je ve zcela dostatečné míře vybavena poznámkovým aparátem. Po právu byla odměněna I. cenou v loňském ročníku literární soutěže Šrámkovy Sobotky. PhDr. Erik Bouza
- **František Buriánek: O české literatuře našeho věku** (ČS Praha 1972, 207 str.). V tomto sborníku starších i novějších statí je obsažena i studie Fráňa Šrámek v proudu času, kterou autor přednesl na Šrámkově Sobotce.
- **Kdo chce zaslat** cyklostylovaný Zpravodaj XVI. Šrámkovy Sobotky, který zde vycházel v průběhu slavnostního týdne, napište si redakci.

ČESKÉ HRADY

Na začátku tohoto roku vyšel v nakladatelství ODEON první díl obsáhlé publikace Dobrosłavy Menclové *České hrady*. Jde o dílo, na které česká uměleckohistorická veřejnost čeká již řadu let a které na základě dlouhodobého průzkumu našich i zahraničních objektů podává dokonalý obraz vývoje daného typu staveb.

Jak již vyplývá z kvalifikace autorky, vychází základní koncepce knihy ne z hodnocení historického, ale z hledisek architektury a umělecké historie. Je velkou zásluhou, že kritériem hodnocení vývoje hradů se nestává účel vojenský nebo změny architektonických článků, ale celková architektonická skladba, při čemž architektura je zde pojímána jako „umění prostoru a proporcí“. Jinými slovy, vývoj je viděn ve změně poměrů v prostorech a proporcích, závislých na změnách společenských a hospodářských. Toto pojetí dovoluje všimnout si nejen reprezentativních a poměrně známých staveb, ale i drobných panských hradů a zemanských tvrzí, které se nám zachovaly jenom jako zříceniny, ale jejichž skladba hmot a umístění v přírodě dosud upoutávají naši pozornost.

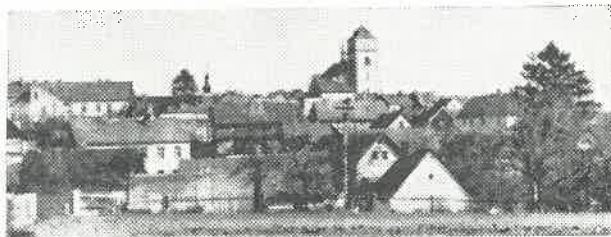
Knihy je rozvržena do pěti kapitol, z nichž první se zabývá vývojem feudálního hradu v západní, jižní a střední Evropě do konce 14. století a další pak sledují vývoj hradního typu v Čechách. Až na krátký exkurs do předrománského období 10. a 11. století zabírá publikace časový úsek zhruba od 12. do poloviny 14. století. V tomto údobí autorka vidí pouze úvod a první vzepětí sil před úplným vyproštěním z cizí závislosti, ke kterému dochází až za Karla IV. Tímto obdobím se však bude zabývat až díl následující.

Nás může knihy zajímat rovněž z toho důvodu, že mezi hrady expresivní gotiky první poloviny 14. století, v kapitole o poklasických hradech s čtverhrannou věží, se dočteme i o Kosti. Je zařazena mezi stavby, které začleněním nyní již čtverhranné věže i paláce do obvodových zdí získávají daleko civilnější vzhled než hrady předchozích období. Na základě souvislosti s průzkumem jiných objektů (Lipnice) uvažuje D. Menclová o změně v datování vzniku Kosti, i když sama říká, že pro první polovinu 14. století „mluví až na několik podrobností jedině typ hradu“. Autorka rozlišuje dvě stavební periody, vzdálené časově asi 40–50 let, které rozpoznává „jedině podle stavebních změn provedených ve velké obytné věži“. Zhruba popisuje architektonickou skladbu hradu, jeho geografické umístění a zmiňuje se u některých architektonických článků o příbuznosti s okruhem dvorské huti Václava IV. Předpokládáme, že architektonický rozbor hradu vychází ze zaměření, které D. Menclová prováděla již v padesátých letech. Na podstatě celé věci nelze ovšem nic měnit, zajímavé by však jistě bylo zhodnocení některých drobných objevů, k nimž došlo během dalších prací při restauraci hradu a z nichž závěry by mohl učinit opravdu jen člověk s takovými zkušenostmi, jako je Dobrosłava Menclová. Josef Prokop

● **Obrázek znamenitého kameninového džbánů s burelovou polevou ze sbírek Městského muzea v Sobotce** otiskuje V. Scheufler v knize *Lidové hrnčičství v českých zemích*. Academia, Praha, 1972. Podle tradice věnoval tento džbán r. 1829 hrnčič, který svou práci označil iniciálami FS, předměstskému rychtáři Johanu Briksimu za ochotu, s kterou mu poskytoval nocleh. Z map přiložených v knize vysvítá, že v Sobotce byly v polovině 17. století 2–3 hrnčičské dílny, v polovině 18. a v první polovině 19. století už jen 1–2. Zajímavý doklad soboteckého hrnčičství byl objeven při restaurování Šolcova domu. V zardívce se tu totiž našel celý lidový kachel, zdobený zeleným stříkáním, o který bohužel neprojevil nikdo patřičný zájem, takže během let přišel o dva rohy, z nichž jeden byl opět shodou okolností nalezen v hromadě rumu určeného na zavážku. Několik úlomků podobných kachlů je ještě zazděno v později vystavěném komíně. Jde tedy zřejmě o zbytky původní pece a kamen velké světnice, které můžeme pokládat za doklad dávnou už ze Sobotky zmizelé živnosti. S.

● **Václav Holzknecht - Bohumil Trita: Ema Destinnová** (Panton Praha 1972, 305 stran). Fotografická publikace zachycuje celý život vynikající české pěvkyně, doprovodný text je otištěn ve třech jazykových verzích. Autoři nezapomněli ani na Domousnice, kde Ema Destinnová pobývala na prázdninách.

● **Novou skládačku Prachovské skály** vydal pro hradecké RaJ pražský Merkur. Obsahem jsou kromě barevných fotografií a plánek informace o ubytování a stravování v této oblasti, v češtině, ruštině a němčině. Skládačku vytiskla turnovská Severografia.

Sobotecká všehochuť

Padesátiny jsou prý příležitostí, aby se zhodnotila vykonaná práce a vše, co s tím souvisí. Nevím, udělala-li to kolega Ruda, sám se o to nebudu ani pokoušet.

Mohu však konstatovat, že kdykoliv jsem slyšel Rudu hovořit, stálo to za pozorné vyslechnutí; kdykoliv jsem četl něco, co napsal Ruda, stálo za přečtení, a kdykoliv jsem se na Rudu obrátil se žádostí o pomoc, dostalo se mi jí ve vrchovaté míře.

Je to neuvěřitelné, že Ruda už polovinu století zná z vlastní zkušenosti, ale — co se dá dělat? Přátelé, kolegyně i jeho badatelé mu k tomuto životnímu jubileu popřejí vše nejlepší. Mé přání může být tedy sobecké: abych mu mohl napsat totéž za dalších padesát let! Erik Bouza

I redakce Zpravodaje Šrámkovy Sobotky přeje svému spolupracovníku, soboteckému rodáku prom. hist. Vladimíru Rudovi, řediteli okresního archivu v Liberci, vše nejlepší k jeho padesátinám, které slaví 1. září 1972.

● **Letošnímu 95. výročí narození Fráni Šrámka** a průběhu Šrámkovy Sobotky věnoval zaslouženou pozornost náš rozhlas a televize. 30. června byla o Šrámkově výročí zmínka v Mikrofonu a na 3. programu bylo uvedeno *Léto*, 1. července vysílal rozhlas pásmo Frána Šrámek — svědek času (v režii Jany Bezděčkové), 2. července recitoval Šrámkovy verše v televizní večerní chvilce poezie Vladimír Šmeral, 3. července uvedlo informaci o Šrámkově Sobotce hradecké rozhlasové studio, 27. července jsme v rozhlasu slyšeli kladné hodnocení XVI. Šrámkovy Sobotky a 30. července uvedla televize Šrámkovy verše *Kdybych byl pastevcem koní*.

● **Československý rozhlas** uvedl 18. srpna ve svém odpoledním vysílání povídku Fráni Šrámka *Hvězd západ a východ* v přednesu Miroslava Doležala a v režii Olgy Valentové.

● **Hledá se autor** tří příspěvků zaslaných do literární soutěže ŠS 1972 pod značkou „Blíženci“, „Rok“, „Troskovice“. Autor zapomněl uvést svou adresu, nemůžeme tedy poděkovat za účast v soutěži, ani vrátit rukopisy. Snad se přihlásí dodatečně.

● **Na III. národní přehlídce** vesnických ohotnických souborů ve Vysokém nad Jizerou uvede 21. října soubor z Bystřice u Benešova Šrámkův *Měsíc nad řekou*.

● **Rodáky a přátele Sobotky z Prahy a okolí** upozorňujeme, že podzimní schůzky krajského hroužku se konají v pondělí 23. října a 27. listopadu v 19 hodin v přednáškovém sále Náprstkova muzea v Praze. Program schůzek bude oznámen později. Zveme srdečně všechny „pražské Sobotáky“.

Omlouváme se čtenářům, že v dnešním čísle je málo obrázků. Hradecká Chemigrafie nám však nedodala včas štočky.

● **Počátkem července** trávil v Sobotce své pracovní soustředění komorní soubor učňů z ostravských VZKG Flauto dolce pod vedením prof. Dvorského. 6. července se představili tito mladí nadšenci sobotecké veřejnosti v hodovní síni na Humprechtě. Byla to zároveň vhodná příležitost vyzkoušet možnost konání koncertů v této síni. Návštěvníci slyšeli renesanční a barokní skladby, kterým humprechtská akustika dodávala zajímavě zabarvení. Slabší byla recitační složka programu. Vcelku vyzněl tento večer dobře.

● **V nejbližší době** odestuje na dvouměsíční pobyt na Kubu sobotecký rodák dr. Václav Šolc, ředitel Náprstkova muzea v Praze. Jeho úkolem je seznámit se se stavem kubánského muzejnictví.

● **V prodejné KNIHY v Sobotce** mohli návštěvníci shlédnout v červenci obrazy Zdeňka Hakena a fotografie Vladimíra Šůvy. Díla obou mladých umělců se těšila zasloužené pozornosti.

• **Mezi mladými českými básníky** se stále častěji objevuje jméno soboteckého rodáka Jiřího Najmona, sedmadvacetiletého učitele z Prahy. V letošním 7. ročníku národní literární soutěže Proseč Terezy Novákové získal za svou básnickou sbírku Podoby I. cenu ze 47 přihlášených sbírek. Tato sbírka má vyjít letos knižně v Mladé frontě v edici Omega ve sborníku Zelené světlušky. Nyní dokončuje novou sbírku s prozatímním názvem Boleráz.

L. Vogelová

• **Nová okénková pohlednice z Kosti** přináší obrázky Oplakávání ze Sobotky, který vydává za ukázkou lidového umění z pozdně gotických sbírek v interiérech šelmberského paláce. V tomto krátkém textu jsou dvě velmi hrubé chyby. Především velký reliéf Oplakávání, jehož vznik souvisí velmi těsně s povýšením Sobotky na město a který asi se dvěma křídly, uloženými dnes v muzeu na Humprechtě, tvořil jádro hlavního oltáře původního soboteckého kostela, je na hony vzdálen od toho, co by za lidové umění bylo možné označit. A šelmberský palác je jen nepatrnou částí, vlastně jen přístavbou starého kosteckého paláce, a proto jeho jméno lze sotva rozšiřovat na celý objekt nejstarší části hradu.

• **Pátrání po zakopaném zvonu** prováděl 20. a 21. června na Kosti a v blízkém okolí hradu pod patronací Světa v obrazech dr. Hrdlička z Kanceláře prezidenta republiky. Zvon se zatím nenašel, zato zajímavý závěsný železný kotel, který byl zakopán v koutě pod věží.

• **Archeologický průzkum keltské svatyně** u Markvartic pokračoval i letos v červenci pod vedením dr. Jiřího Waldhausera, dr. Hany Orličkové a Víta Webera. O výsledcích přinese článek.

• **V srpnu opravili Žofkovi** omítku na domě čp. 200 v Sobotce. Přitom se v jeho štítě znovu objevilo starobylé označení Na baště. — Velmi hezkou podobu dostává také dům čp. 80 v Jeřábkově ulici. Jeho nový majitel Sergej Roule z Prahy jistě rád poradí všem majitelům dřevěných staveb, jak je opravovat a udržovat.

• **Paní Anna Menclová** věnovala do soboteckého archivu první část písemné pozůstalosti svého zemřelého manžela, prof. Jaroslava Mencla.

• **Budeme muset zavést černou kroniku.** Rozhodně by si to vyžadoval stav dodávky vody a elektřiny do Sobotky, který mívá poruchy, i když není vichřice, nebo výkon jednoho špyšovského nimroda, který šel na černou a odstřelil tři jalovice.

• **Závozy mládeže v orientačním běhu** chystá ÚV SSM v okolí hradu Kosti na 22. a 23. září 1972.

• **Kulturní kalendář jednou větou:** 6. VIII. 1902 se narodil vesecký kronikář Josef Macoun. 8. VIII. 1922 se narodila spisovatelka Marie Kubátová. 8. VIII. 1907 se narodil v Oseku vodácký reprezentant Václav Barcal. 9. VIII. 1667 bylo založeno Nové město v Sobotce. 10. VIII. 1942 byl zastaven časopis Věstník sobotecký. 14. VIII. 1832 se narodil v soboteckém Břežně publicista a archeolog Václav Jaromír Černý. 19. VIII. 1907 se narodil hudební skladatel Jiří Srnka, autor hudby ke Šrámkovským filmům. 27. VIII. slavíme v Sobotce posvěcení. Na posvěcení se konaly v Sobotce rodácké sjezdy, r. 1927 byl odhalen rodácký pomník na hřbitově, r. 1932 se v Sobotce hrál první mluvený film, r. 1937 byl otevřen Humprecht, r. 1967 byl otevřen stadión atd. 29. VIII. 1902 se v Lažanech narodil sochař Josef Ezeemek.

• **Dlouholetý účastník Šrámkových Sobotek** prof. Jan Sáblik ze Žďáru n. Sáz. se rozhodl vstoupil do stavu manželského. Jeho sňatku s Danuší Muselíkovou, rovněž účastnicí letošní Šrámkovy Sobotky, bylo požehnáno 22. července. Jménem všech „soboteckých“ přátel srdečně blahopřejeme.

• **Dnes můžeme blahopřát** k sňatku také další dlouholeté účastníci Šrámkových Sobotek, učitelce Daniele Greinederové z Prahy. Jejím vyvoleným je Jiří Haas z Prahy; slavnostní okamžik nastal 23. srpna na Staroměstské radnici v Praze. A na jejich svatebním oznámení samozřejmě nechyběl začátek Šrámkovy básně Svatba.

• **Sňatky:** 14. VII. v Sobotce Věra Motyčková z Dolního Bousova a Stanislav Tlášek ze Sobotky. 15. VII. v Sobotce Růžena Rudolfová z Markvartic a Ivo Zmátlík ze Zelenecké Lhoty. 29. VII. na Sychrově Hana Štrosová z Libošovic a Josef Steiner z Klatov. 4. VIII. v Sobotce Eva Vernerová ze Sobotky a Karel Smrž z Prahy, Marie Kufrová ze Sekeřic a Zdeněk Podzimek z Mladějova.

• **Studium na pedagogické fakultě KU v Brandýse n. Lab.** dokončila Jaroslava Klazarová z Mladějova a byla dne 3. července 1972 slavnostně promována v pražském Karolinu.

• **Sobotečtí jubilanti:** 75 let se dožívají 6. VIII. Klára Lacinová, 22. VIII. Božena Šabaková a 23. VIII. Anna Holečková ze Sobotky. 70 let oslavují 3. VIII. Richard Breite a 28. VIII. Augustin Folprecht ze Sobotky. 65 let se dožívají 6. VIII. Marie Jarošová a 26. VIII. František Folprecht ze Sobotky.

• **PhDr. Ludmila Žáčková**, odborná asistentka pedagogické fakulty University J. E. Purkyně v Brně, zemřela náhle 28. července 1972 ve věku 58 let. Byla horlivou propagátorkou péče o umělecký přednes na pedagogických fakultách. Několikrát se zúčastnila také Šrámkovy Sobotky a přednášela zde. Čest její památce.

• **V hlubokém zármutku** oznamujeme všem přátelům a rodákům, že dne 22. května 1972 zemřela v Huntingtonu [stát New York, USA] naše milovaná sestra, paní Erna Liehmannová, roz. Loudová ze Sobotky. Bylo jí 63 let. Jménem manžela a celé rodiny sestry Anna Malá a Josefa Steinová.

• **Opožděně jsme se dozvěděli**, že 13. února zemřel v Mnichově Hradišti náš krajan František Koloc.

• **Děkujeme všem**, kdo nám jakýmkoliv způsobem pomohli zmírnit zármutek nad úmrtím naší drahé maminky a babičky, paní Marie Folprechtové ze Sobotky.

Karel Folprecht s rodinou

• **Úmrtí v červnu:** 1. Jindřich Pelc ze Sobotky - 73 let. 2. Josef Hlaváček ze Sobotky - 66 let. 8. Kristina Brettová z Jeřmanic - 65 let. 10. Marie Knížková z Prahy - 73 let. 12. Stanislav Havelka z Lavic - 72 let a Josef Honzejk z Markvartic - 64 let. 14. Josef Macoun z Oseka - 75 let. 15. Jaroslav Macoun z Oseka - 77 let. 18. Miluše Ficková z Rovně - 50 let a Vlastimil Kratochvíl ze Zámostí - 17 let. 19. Jan Boudyš ze Sobotky - 75 let a Marie Králová z Kdanic - 75 let. 21. Josef Těšínský ze Zámostí - 95 let. 28. Marie Folprechtová ze Sobotky - 78 let.

• **Úmrtí v červenci:** 2. Albert Gráf ze Sobotky - 69 let. 9. Marie Jirková z Oseka - 89 let. 10. Ladislav Boček z Příchvoje - 70 let a Ludmila Rulcová z Libošovic - 76 let. 16. Jiří Kohout z Prahy. 17. Josef Boček z Mladějova - 77 let. 20. Marie Škorpilová z Dolního Bousova - 77 let. 22. Josef Javůrek z Netolice - 73 let.

OSLAVY 40 LET ZALOŽENÍ KOPANÉ V SOBOTCE

Sobotečtí fotbalisté vzpomněli ve dnech 15. a 16. července 1972 40 let založení fotbalového oddílu v Sobotce. Na setkání bývalých hráčů v sobotu 15. července se sešlo přes 70 účastníků a představitelé MěstNV, kteří vzpomínali hlavně na těžké chvíle a vážné finanční starosti při zakládání klubu. Bylo vzpomenu to mecenášů (Gans, Heinzl, Mrva atd.) a dobré party hráčů a funkcionářů, kteří nadšeně, často za pomoci svých manželů, a bez nároku na odměnu dělali všechno, aby se klub udržel a hrál důstojnou roli. Bývalí hráči připomněli mnoho veselých příhod ze zájezdů i z domácího prostředí a zdůrazňovali, že všim se prolínal duch velkého kamarádství, které pomáhalo překonat všechny překážky. Veselá hudba vzpomínání doplnila, takže okna „Besedy“ zářila dlouho přes půlnoc.

V neděli 16. července bylo uspořádáno na stadiónu fotbalové odpoledne. Více než 500 diváků, na Sobotku nezvykle veliká návštěva, se sešlo, aby zhlédli start bývalých internacionálů Slávie Praha v čele s Pláničkou, Bicanem, Peškem a dalšími známými hráči. Diváci byli potěšeni dobrým fotbalem, ukázkovými přihrávkami Bicanovými i vítězstvím soboteckého A mužstva 4:3. Velmi dobrou úroveň měl i zápas „starých pánů“ Jičina a Sobotky, ve kterém jičínská vyhráli 6:2. Dorost Jičina zdolal sobotecké dorostence 6:0. Byl to zkušební zápas soboteckých chlapců, kteří právě postoupili do krajského přeboru dorostu. Čest zachránili žáci Sobotky, kteří v zahajovacím utkání zdolali žáky Jičina 6:1. V přestávce bylo slosování darů, které věnovaly sobotecké podniky. Děkujeme všem, kteří ukázali svůj pěkný vztah k naší akci.

Celému odpolední přálo počasí a je možno říci, že se oslavy celkově vydařily. Rádi uvítáme další vzpomínky na soboteckou kopanou a po jejich zpracování uveřejníme další článek.

St. Balcar

Zpravodaj Šrámkovy Sobotky. Řídí redakční rada: odp. redaktor Karol Bilek, Oldřich Beneš, František Hejn, Václav Hejn, Vlastimil Michál, MUDr. Milan Tomášek, Metěr Václav Novák. Adresa: ZŠS, Osvětlová beseda, Sobotka. Tiskne: Severografia, n. p., Turnov. Vychází měsíčně, uzávěrka tohoto čísla byla dne 8. srpna 1972. Cena čísla 3 Kčs. Povolení KNV Hradec Králové č. R 40 ze dne 12. 6. 1970.

Dohlédací pošta Sobotka. Poštovně povoleno Reditelstvím pošt a telekomunikací Pardubice pod číslem P/2-2383/72 ze dne 22. 5. 1972.